

Kari Jalkanen

**VÄKIVALTAINEN MIELI
PARISUHTEESSA**
Videodokumenttisarja
lähisuhdeväkivaltatyöhön orientoituville

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sairaanhoitajakoulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	sairaanhoitaja (AMK)
Tekijä	Kari Jalkanen
Työn nimi	Väkivaltainen mieli parisuhteessa – Videodokumenttisarja lähisuhdeväkivaltatyöhön orientoituville
Toimeksiantaja	Kaakkois-Savon ammattikorkeakoulu
Vuosi	2024
Sivut	65 sivua, liitteitä 3 sivua
Työn ohjaajat	Anetta Väänänen, Anne Ulmanen

TIIVISTELMÄ

Suomessa kirjataan vuosittain yli 10 000 lähisuhdeväkivaltarikosta. Todellisuudessa ilmiö on paljon laajempi, sillä eri arvioiden mukaan vain noin kymmenesosa lähisuhdeväkivallasta ilmoitetaan viranomaisille. Viranomaisten tietoon tulevasta lähisuhdeväkivallasta suurin osa on parisuhdeväkivaltaa, eli väkivalta toteutuu nykyisten tai entisten puolisoitten välillä.

Lähisuhdeväkivaltatyön ammattilaisten ja ensilinjan viranomaisten lisäksi monet sosiaali- ja terveydenhuollon julkisen sektorin ja järjestöjen työntekijät kohtaavat parisuhdeväkivallan osapuolia asiakaskontakteissaan. Ilmiön ymmärtäminen madaltaa kynnystä ottaa väkivalta puheeksi, helpottaa sen sanoittamista ja auttaa hahmottamaan lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa myös laajempina kokonaisuutena sen kaikkine muotoineen ja toisiinsa kietoutuneine ilmenemistapoineen.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli lähestyä parisuhdeväkivaltaa tutkivan ja selittävän videodokumentin avulla ja kuvata sen tuottaminen. Dokumenttia varten haastateltiin väkivaltatyön asiantuntijoita teemahaastatteluin, ja dokumentin kokemuksellisuutta lisättiin todellisuuspohjaisilla väkivaltakertomuksilla. Koulutusmateriaaliksi tarkoitettu neliosainen videotyö käsikirjoitettiin mahdollisimman helpoksi lähestyä ja joustavaksi käyttää.

Opinnäytetyön tietoperusta pureutui parisuhdeväkivaltaan toiminnallista osuutta teoreettisemmin kirjallisuuskatsauksen keinoin. Siinä käsiteltiin parisuhdeväkivallan taustalla vaikuttavia riskitekijöitä ja selitysmalleja tarkemmin kuin videotyössä. Tietoperusta avasi myös lähisuhdeväkivaltatyön periaatteita ja sen järjestämistä ohjaavaa lainsäädäntöä. Samalla se antoi viitekehyksen toiminnallisessa osuudessa käsiteltäville asioille ja poimi sieltä juuri käytännön asiakastyön kannalta oleelliset teemat.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kolmannen sektorin henkilöstön ja alan opiskelijoiden ammatillista ymmärrystä ja valmiutta väkivaltatyössä toimiessa tai siihen valmistautuessa sekä tuoda syvyyttä ja uutta näkökulmaa yleiseen lähisuhdeväkivaltakeskusteluun.

Asiasanat: parisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivalta, väkivalta, väkivaltatyö

Degree	Bachelor of Health Care
Author	Kari Jalkanen
Thesis title	Violent mind in a relationship – A video documentary series for preparation for domestic violence work
Commissioned by	South-Eastern Finland University of Applied Sciences
Time	2024
Pages	65 pages, 3 pages of appendices
Supervisors	Anetta Väänänen, Anne Ulmanen

ABSTRACT

In Finland, more than 10,000 crimes of intimate partner violence are recorded every year. In reality, the phenomenon is much wider, because according to various estimates, only about a tenth of intimate partner violence is reported to the authorities. The majority of intimate partner violence that comes to the attention of the authorities is relationship violence, i.e., the violence that takes place between current or former spouses.

In addition to professionals in domestic violence work and first-line authorities, many employees of the social and healthcare public sector and organizations encounter parties to intimate partner violence in their client contacts. Understanding the phenomenon lowers the threshold to talk about violence, makes it easier to verbalize it, and helps to understand intimate partner violence also as a broader entity with all its forms.

The purpose of this functional thesis was to approach intimate partner violence with the help of a researching and explanatory video documentary and describe its production. For the documentary, experts in violence work were interviewed in themed interviews, and its experientiality was increased with reality-based violence narratives. The four-part video work, intended as educational material, was scripted to be as easy to approach and flexible to use as possible.

In the theoretical part of the thesis, intimate partner violence was described by means of a literature review and more theoretically than in the functional part. It described the risk factors and explanatory models of intimate partner violence more deeply than in the videos. The theory part also opened up the principles of intimate partner violence work and the legislation that regulates its organization. At the same time, it provides a reference framework for the functional part and extracts from it the themes that are relevant for practical customer work.

The objective of the thesis was to increase the professional understanding and readiness of social and health care and third sector personnel and students in the field when working in violent work or preparing for it, and to bring depth and a new perspective to the general domestic violence discussion.

Keywords: relationship violence, intimate partner violence, domestic violence, violence prevention work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY	7
3	PARISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ.....	8
3.1	Parisuhdeväkivallan käsitteellistäminen.....	9
3.2	Parisuhdeväkivallan rakenne.....	14
3.3	Väkivallan vaikutus parisuhteen osapuoliin ja lähisuhteisiin	25
3.4	Parisuhdeväkivallan riskitekijöitä	28
3.5	Parisuhdeväkivallan selitysmalleja.....	35
4	PARISUHDEVÄKIVALLASTA IRROTTAUTUMINEN	37
4.1	Parisuhdeväkivallan tunnistaminen.....	37
4.2	Väkivaltaisesta parisuhteesta eroaminen	38
4.3	Eron jälkeinen vaino	38
4.4	Parisuhdeväkivallasta toipuminen.....	40
5	PARISUHDEVÄKIVALTA SUOMESSA	41
5.1	Parisuhdeväkivaltaan liittyvät lainsäädäntö ja sopimukset.....	43
5.2	Lähisuhdeväkivaltatyö	45
6	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	50
7	TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS.....	50
7.1	Videoiden suunnittelu ja rakenne.....	51
7.2	Materiaalin keruu ja valinnat	51
7.3	Videoiden toteutus	52
7.3.1	Haastattelut ja niihin liittyvät kuvausjärjestelyt	52
7.3.2	Dramatisoidut tarinat.....	53
7.3.3	Tekninen toteutus	54
7.4	Toiminnallisen osuuden arviointi.....	55
8	POHDINTA	55
8.1	Opinnäytetyön eettisyys.....	56

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus	57
LÄHTEET	59
LIITTEET	

Liite 1. Tutkimustiedote

Liite 2. Tietosuojailmoitus sovellettavaksi opiskelijoiden opinnäytetöihin

Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

1 JOHDANTO

Kukaan ei ryhdy ja sitoudu parisuhteeseen ajatuksenaan kohdata väkivaltaa ja melko harva sitä varta vasten käyttääkseen. Parisuhteen muuttuminen väkivaltaiseksi tai väkivaltaiseen parisuhteeseen päätyminen on monen eri tekijän summa ja monitasoinen prosessi, jota ohjaavat kahden ihmisen henkilökohtaiset ominaisuudet, elämäkokemukset, erilaiset motiivit sekä parin keskinäinen vuorovaikutus. Kun parisuhdeväkivaltaan aikanaan havahdutaan, parisuhteen alkutaipaleella luotu tunneside ja suhteen aikana koetut hyvät hetket ja jaksot toimivat puskurina toisen tekoja, omia kokemuksia ja tilanteen siedettävyyttä punnittaessa. Vähäisestäkin hyvästä osuudesta luopuminen voi olla niin vaikeaa, että se auttaa kestämään vakavaakin väkivaltaa. Väkivaltaisessa suhteessa saatetaan pysyä pitkäänkin, koska väkivaltainenkaan suhde muodostuu harvoin vain väkivallasta tai edes erimielisyyksistä tai pelkästä tyytymättömyydestä. (Metso 2018, 63–64.)

Parisuhdeväkivaltaan liittyy oleellisesti keinottomuus selvitä riidoista ja arjen vastoinkäymisistä puhumalla tai muuten väkivallattomin keinoin. Kaikki väkivalta ei kärjisty kuitenkaan vain parisuhteen konflikteissa. Joidenkin ihmisten kohdalla opittu tai omaksuttu taipumus vallankäyttöön ja toisen ihmisen alistamiseen sekä alttius ajautua väkivaltaisen mielen vietäväksi synnyttää ja ylläpitää parisuhdeväkivaltaa. Joillakin ihmisillä taas usko, toivo tai rakkaus altistaa mielen luottamaan toistuvasti kumppanin muutokseen, jos väkivaltaiseen suhteeseen on ajaututtu. Joskus yksi väkivaltakokemus ja irtipääsy siitä eivät riitä tunnistamaan tai välttämään uutta väkivaltaista suhdetta, vaan opitut selviytymistaidot tai tuttu kaava ja toisinaan parannusvietti ajavat heitä uudelleen turvattomiin tilanteisiin uusien väkivaltaisten ihmisten kanssa. Joitakin heistä ohjaa heikkous, joitakin vahvuus ja sitkeys. (Holappa 2015, 30; Raunio 2022, 34.)

Parisuhdeväkivallan tunnistaminen ammattilaisen näkökulmasta vaatii paitsi ammattimaista työtettä myös herkkiä silmiä ja korvia. Pienimmätkin merkit ja hätähuudot väkivallan keskeltä olisi syytä huomata. Tilaisuuksia havainnointiin saman asiakkaan kohdalla saattaa tulla hyvin harvoin. Väkivallan puheeksi ottaminen voi liittyä koettuun parisuhdeväkivaltaan, mutta yhtä lailla tekijä voi olla huolissaan omasta väkivaltaisuudestaan ja tarvitsee tukea. Ennen kaikkea

parisuhdeväkivallasta pitää osata kysyä toistuvasti ja tavalla, joka herättää luottamusta ja vahvistaa uskoa muutokseen luoden samalla turvallisen ilmapiirin kokemukseen liittyvän häpeän ja syyllisyyden voittamiseksi. Perustietämys parisuhdeväkivallasta ilmiönä, sen muodoista ja niiden kietoutuneisuudesta toisiinsa tulee hallita, jotta keskustelu aiheesta on luontevaa ja asioiden sa-noittaminen sujuu takkuamatta. On myös tärkeää, että väkivallasta kysytään laajasti mahdollisimman monen soveltuvan ammattiryhmän ja -edustajan toi-mesta. Varsinaisessa lähisuhdeväkivaltatyössä toimiminen ja pitempiaikainen asiakastyö parisuhdeväkivallan osapuolten kanssa edellyttää luonnollisesti laajempaa ymmärrystä väkivaltaisen parisuhteen dynamiikasta ja yksilön käyt-täytymisestä väkivallan keskellä. (Nipuli 2020, 33–34; Skaffari ym. 2021, 10, 13, 16–17; Siltala ym. 2022, 16.)

Väkivaltainen mieli parisuhteessa -opinnäytetyön tarkoitus on lähestyä pari-suhdeväkivaltaa tutkivan ja selittävän videodokumentin avulla ja kuvata sen tuottaminen. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kolmannen sektorin henkilöstön ja alan opiskelijoiden ammatillista ymmär-rystä ja valmiutta väkivaltatyössä toimiessa tai siihen valmistautuessa sekä tuoda syvyyttä ja uutta näkökulmaa yleiseen lähisuhdeväkivaltakeskusteluun.

2 TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, XAMK, on 2017 perustettu ammatti-korkeakoulu, jolla on oppilaitoskampuset Mikkelissä, Savonlinnassa, Kot-kassa ja Kouvolassa. Koulutustarjonnan painopisteet ovat kestävän hyvinvoinnin, teknologian ja luovan talouden aloilla. Opetuksen lisäksi XAMK panostaa tutkimus- kehitys- ja innovaatiohankkeisiin sekä kansalliseen ja kansainväli-seen verkostoitumiseen. Henkilökuntaa XAMKissa on vajaa 900, joista reilu kolmannes on opettajia. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kampuksilla opiskelee vuosittain noin 10 000 tutkinto-opiskelijaa alemman ja ylemmän am-mattikorkeakoulun tutkintokoulutuksissa. Vuonna 2020 XAMKista valmistui tut-kintoon lähes 1800 opiskelijaa. Tutkinto-opintojen lisäksi XAMK tarjoaa avoi-men ammattikorkeakoulun opintoja ja muuta täydennyskoulutusta. (XAMK 2021a; XAMK 2021b.)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu kouluttaa yksiköissään hyvinvointialan tutkintoihin sosionomeja, yhteisöpedagogeja, sairaanhoitajia, terveydenhoitajia, ensihoitajia, geronomeja ja fysioterapeutteja. Kaikkien näiden tutkintojen pohjalta työllistyvät ammattilaiset voivat kohdata työssään lähisuhdeväkivaltaa, ja sen puheeksi ottaminen on osa ammatillista velvoitetta ja laadukasta työnkuvaa. Sekä ydinosaamisen opintoina että täydentävään osaamiseen liittyvinä valinnaisina opintoina hyvinvointialan tutkinnoissa ovat eri nimikkeillä toteutettavat mielenterveys-, päihde-, kriisi- ja väkivaltatyön opintojaksot. Nämä jaksot käsittelevät lähisuhdeväkivaltaa eri tulokulmista. (XAMK 2021c; XAMK 2021d.)

3 PARISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

Parisuhdeväkivalta on ilmiönä varsin huomattava sosiaalinen ongelma myös Suomessa. Väkivallan kokijalle parisuhdeväkivalta on tasa-arvon, vapauden ja itsemääräämisoikeuden loukkauksen myötä ihmisoikeusrikos ja henkilökohtainen tragedia. Läheisen ja luotetun ihmisen väkivaltaisuus tekee siitä erityisen julmaa ja epäinhimillistä. Parisuhdeväkivallan vakavuuden, yleisyyden ja siitä aiheutuvien kustannusten takia se on myös merkittävä yhteiskunnallinen taakka. (Holappa 2015, 24; Lindqvist 2009, 15; Siltala ym. 2022, 9–11.)

Teoreettisesti tarkasteltuna parisuhdeväkivalta on jatkuva, muuttuva ja monitasoinen prosessi. Väkivaltaisessa parisuhteessa kyse on olosuhteista ja tunneilmastosta, joita kahden ihmisen keskinäinen dynamiikka synnyttää ja ylläpitää siinä sosiaalisessa tilanteessa, jossa eletään. Sen rakennuspalikoita ovat osapuolten persoonat, opitut arvot, motiivit, elämänhistoria ja vuorovaikutustaidot sekä osaltaan myös vallitseva kulttuuri ja lainsäädäntö. Vaikka parisuhdeväkivallan arvioiminen yksittäisten tai toistuvien väkivaltaisten tekojen kautta on yleensä piilevän ilmiön pinnallista tunnustelua, se on toisaalta keino tuoda ilmiö konkreettisemmin näkyväksi ja tunnistettavaksi. Jäsentely helpottaa väkivallasta puhumista ja antaa työkaluja ammattilaisille lähisuhdeväkivallan vastaiseen työhön. Lisäksi käsitteillä ja nimikkeillä saadaan ilmiöön myös rikosoikeudellista tarttumapintaa. (Flinck 2006, 16–17.)

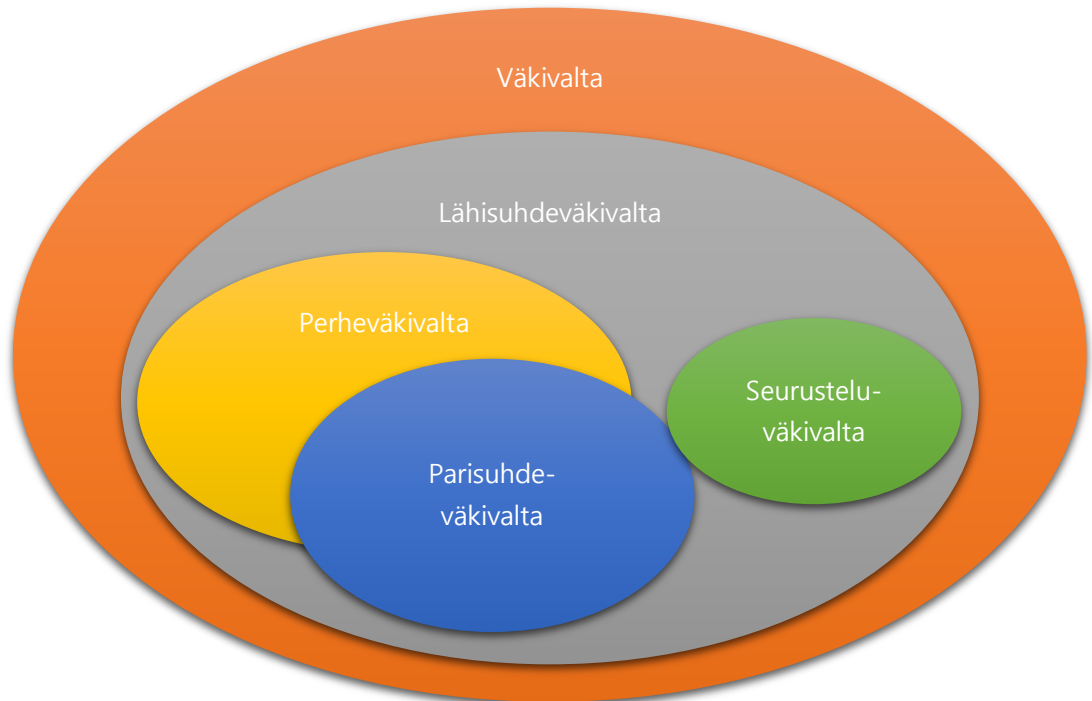
3.1 Parisuhdeväkivallan käsitteellistäminen

Parisuhdeväkivallan ja muun lähisuhdeväkivallan jaottelu erityyppisiin muotoihin ja pilkkominen pienempiin osiin eri perustein on käsitteellisesti selkeyttävää mutta samalla jossain määrin yleistävää, lokeroivaa ja kokonaisnäkemystä heikentävää. Ilmiötä voidaan hahmottaa ja tarkastella myös parisuhteen dynamiikan ja valta-asetelmien sekä kokonaisten käyttäytymismallien kautta, joiden osasia toki nuo erilaiset väkivallan muodot ja yksittäiset teot käytännön tasolla ovat. Seuraavassa on kuvattu lähisuhdeväkivallan ilmenemiseen liittyvät, yleisesti käytetyt keskeiset käsitteet, jotka helpottavat aiheen jäsentelyä myös kokonaisvaltaisempaa käyttäytymistä arvioitaessa. Määrittelyt on rajattu tässä parisuhdeväkivaltaa lähimpänä olevaan ja sen yhteydessä yleisimmin tavattavaan käsitteistöön. Väkivaltaisen parisuhteen dynamiikkaa ja käyttäytymismalleja käsitellään luvussa 3.2 Parisuhdeväkivallan rakenne. (Flinck 2006, 17–19; Hautala & Ojalehto 2021, 5; Holappa 2015, 3; Niklander ym. 2019, 13.)

Väkivalta on fyysistä voimankäyttöä tai psyykkistä vallankäyttöä, jolla pyritään tahallisesti vahingoittamaan toisen henkilön tai henkilöryhmän fyysistä tai psyykkistä terveyttä tai kehitystä. Niin ikään väkivaltaa on jättää toinen henkilö kuolemaan tai hänen perustarpeensa tahallisesti tyydyttämättä. Maailman terveysjärjestö määrittelee väkivallan painottaen vallankäyttöä teon takana. Väki-valta kuvataan varsinaisen teon lisäksi uhkana ja pelotteluna, jonka taustalla on valtasuhde. Määrittelyyn sisältyy myös laiminlyönti ja tekemättä jättäminen. Väki-valtaa voidaan jaotella alakäsitteisiin erityyppisiin perustein, esimerkiksi siihen liittyvien ihmissuhteiden (kuva 1), ilmenemismuotojen tai taktiikoiden mukaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020; World Health Organization 2002, 5.)

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa osapuolina ovat keskenään läheisessä suhteessa olevat ihmiset. *Parisuhdeväkivallalla* tarkoitetaan lähisuhdeväkivaltaa, jossa väkivallan osapuolet ovat toistensa nykyisiä tai entisiä puolisoita tai seurustelukumppaneita. Varsinainen seurusteluväkivalta käsitetään kuitenkin nuorten välisenä, seurustelun aikaisena lähisuhdeväkivaltana. Se eroaa aikuisten parisuhdeväkivallasta lasten ja nuorten kyvyttömyydellä tai rajallisuudella tunnistaa omia rajojaan ja itseensä kohdistuvaa väkivaltaa joh-

tuen vielä kehitysvaiheessa olevista kognitiivisista ja emotionaalisista ominaisuuksista. Seurusteluväkivalta voi toki ennustaa parisuhdeväkivaltaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Kuva 1. Lähisuhdeväkivallan muodot ja niiden tasot ilmiöön liittyvien ihmissuhteiden mukaan

Käsitteellisesti ja usein käytännössäkin lähellä parisuhdeväkivaltaa on *perheväkivalta*, jossa väkivalta kohdistuu parisuhdetta laajemmin myös lapsiin tai muihin perheenjäseniin ts. koko ydinperheeseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022c). Parisuhdeväkivaltakin asettaa useimmiten mahdollisen muun perheyhteisön alttiiksi väkivallalle ja sen uhkalle, vaikka varsinainen väkivallan kohde olisikin puoliso (Puro 2021, 10). Kahdestaan elävän ja vain keskenään väkivaltaisesti käyttäytyvän parin kohdalla tilanne on luonnollisesti suljetumpi, mutta silloinkin väkivalta saattaa olla ulkopuolisten tai esimerkiksi aikuisten lasten aistittavissa aiheuttaen jännitteitä ja vaikuttaen ihmisten väliseen käyttäytymiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Parisuhdeväkivalta voi olla muodoltaan fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista, välineellistä, kemiallista, digitaalista tai kunniaan liittyvää väkivaltaa tai se voi olla eron jälkeistä vainoa. *Fyysistä väkivaltaa* ovat töniminen, kuristaminen, lyöminen, potkiminen ja kaikki ne väkivallan muodot, jotka loukkaavat toisen ihmisen ruumiillista koskemattomuutta. *Henkinen väkivalta* puolestaan

horjuttaa toisen ihmisen psyykkistä hyvinvointia ja tasapainoa. Se voi ilmetä pyrkimyksenä hallita, alistaa, eristää ja kontrolloida kumppania. Sanallista ja suoraa henkistä väkivaltaa ovat nimittely, haukkuminen ja mitätöinti tai itsemurhalla uhkailu. Ominaista henkiselle väkivallalle voi olla myös puhumattomuus, läheisyyden rajoittaminen tai hiljainen, sanaton uhkan ja pelon ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020; Ensi- ja turvakotien liitto 2021.)

Seksuaalinen väkivalta loukkaa tahallisesti henkilön seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Kaikelle seksuaaliselle väkivallalle yhteinen nimittäjä on seksuaalisuuteen liittyvä teko tai sen yritys ilman kohdehenkilön suostumusta. Seksuaalinen väkivalta voi olla pakottamista, pelottelua, kiristystä tai suostuttelua seksuaaliseen tekoon myös siten, ettei väkivallan kokijalla ole mahdollisuutta tai kykyä ilmaista suostumustaan fyysisen tai psyykkisen terveydentilansa tai toimintakykynsä takia. Pakkoavioliitto tai -avoliitto, pakkoabortti, sukupuolielinten silpominen, pakotettu prostituutio ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa sekä ehkäisy tai sukupuolitaudilta suojautumisen estäminen ja raiskaus ovat seksuaalista väkivaltaa. Sitä ovat niin ikään seksuaalisuuteen liittyvä nimittely tai häpäiseminen sekä toisen henkilön kehon kuvaaminen tai seksuaalisen kuvamateriaalin näyttäminen tai levittäminen ilman toisen osapuolen suostumusta. Parisuhde tai muu suhde tekijän ja kokijan välillä ei vaikuta seksuaalisen väkivallan tulkintaan tai muuta sen käsitteellisyyttä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020; Terveyskylä 2018.)

Taloudellinen väkivalta voidaan nähdä itsenäisenä väkivallan muotona, mutta se on myös henkistä väkivaltaa, jolla horjutetaan, rajataan tai kontrolloidaan toisen henkilön taloudellista vapautta ja riippumattomuutta. Taloudellista väkivaltaa on myös työssäkäynnin rajoittaminen ja estäminen tai velan ottaminen toisen henkilön nimiin. (Taloudellinen väkivalta 2021.)

Parisuhteen sisällä tapahtuva *välineellinen väkivalta* on samaan aikaan henkistä väkivaltaa, vallankäyttöä sekä fyysistä voimankäyttöä kohdistuen kotiin ja kodin irtaimistoon. Tämä kumppanin tai yhteisen omaisuuden tai lemmikkieläimen tahallinen vahingoittaminen voidaan nähdä lisäksi myös taloudellisena väkivaltana. *Kemiallisella väkivallalla* puolestaan tarkoitetaan väkivaltaa, jossa

tekijä pyrkii tahallisesti ja haitallisesti vaikuttamaan toisen henkilön psyykkiseen tai fyysiseen vointiin lääkkeillä, päihteillä, liuottimilla tai muilla kemiallisilla aineilla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan yhdistää useampaankin väkivallan luokittelukategoriaan riippuen siitä, millä laajuudella tai tasolla sitä tarkastellaan. Joka tapauksessa se on vahvasti sidoksissa avioliittoon ja parisuhteen dynamiikkaan ja siten perusteltua ottaa esille parisuhdeväkivallasta puhuttaessa. Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy useimmiten kulttuureissa ja yhteisöissä, joissa on kapeat ja korostuneet sukupuoliroolit ja jotka ovat lähtökohtaisesti hyvin patriarkaalisia eli isä- tai miesvaltaisia. Siten se on varsin sukupuolittunut ja kohdistuu pääasiassa naisiin ja tyttöihin. Käytännössä kunniaan liittyvä väkivalta on painostusta, kontrollointia, alistamista, eristämistä tai fyysistä voimankäyttöä liittyen kohdehenkilön siveyskäyttäytymiseen. Siihen liittyy usein myös seksuaalista vallankäyttöä ja kulttuuriperinteen tapoihin ja arvoihin pakottamista. Sen äärimmäinen muoto kunniamurha on henkirikos, jonka motiivina ovat kunniakäsitteet. Kunniaan liittyvän väkivallan tekijä voi olla oma puoliso, mutta hyvin usein se on joku muu perheenjäsen tai sukulainen. Toisaalta tekijöitä voi olla useita, vaikka motiivi olisikin edelleen parisuhdekäyttäytymiseen ja -arvoihin liittyvä. Näin se poikkeaa oleellisesti myös yhteisöllisen hyväksynnän osalta muusta parisuhdeväkivallasta, jonka osapuolina ovat tyyppillisesti vain puoliset tai seurustelukumppanit ja joka koetaan oman kulttuurin sisällä yleisesti tuomittavana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020; THL 2021; Hansen ym. 2016, 69–70.)

Eron jälkeinen vaino on toistuvaa ja oikeudetonta seuraamista, tarkkailua tai yhteydenottoa siten, että se aiheuttaa päättyneen parisuhteen toisessa osapuolella pelkoa ja ahdistusta. Se on henkisen väkivallan muoto, jossa tekijä pyrkii kontrolloimaan entisen kumppaninsa elämää parisuhteen päättymisen jälkeen ja vaikeuttamaan tämän lopullista irtipääsyä parisuhteesta. Lähes poikkeuksetta eron jälkeistä vainoa on edeltänyt väkivaltainen parisuhde. Vainoa ja muuta eronjälkeistä väkivaltaa käsitellään tarkemmin luvussa 4.2. Eron jälkeiseen vainoon nykyisin tiiviisti liittyvä *digitaalinen väkivalta* on lisännyt merkittävästi vainon monimuotoisuutta, nopeutta, vaivattomuutta ja vainoajan mahdollisuuksia toimia huomaamattomasti ja anonyymisti. Samalla teknologia

antaa tekijälle tilaisuuden häpäistä vainon kohdetta julkisesti ja laajasti. Digitaalista väkivaltaa voi esiintyä myös parisuhteen aikana esimerkiksi taloudellisen väkivallan tai kontrollin aseena. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020; Brandt 2017, 5–6.)

Väkivallalle altistuminen tarkoittaa henkilön tai henkilöryhmän lähisuhteissaan näkemää tai kokemaa väkivaltaa. Termiä käytetään tyypillisimmin kuvattaessa lasten altistumista vanhempiensa väkivaltaiselle käyttäytymiselle sekä väkivallan uhassa ja väkivaltaisessa ympäristössä elämisestä. *Kaltoinkohtelulla* tarkoitetaan väkivaltaa, jossa korostuu tekijän vastuu- tai luottamusasetelma alisteisessa asemassa olevaa henkilöä, tyypillisesti lasta ja ikääntynyttä kohtaan. *Laiminlyönti* puolestaan on väkivaltaa, jossa henkilö jätetään tahallisesti vaille hoitoa ja huolenpitoa ja jossa perustarpeet jäävät turvaamatta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Väkivaltaista käyttäytymistä voidaan arvioida ja jaotella myös motiivin ja tunnesäätelyn kautta. *Reaktiivinen väkivalta* on tunnepohjaista, aggression synnyttämää käyttäytymistä henkilön kokemalle uhalle, joka voi olla joko todellista tai kuviteltua. Reaktiivinen väkivalta syntyy useimmiten henkilön keinottomuudesta selvitä tilanteesta muulla tavoin, ja käyttäytymisen taustalla voi olla aiempi väkivaltakokemus tai muu trauma. Reaktiivisesta väkivallasta käytetään usein nimitystä ”kuuma väkivalta”. *Proaktiivinen väkivalta* eli ”kylmä väkivalta” on puolestaan suunnitelmallista ja tavoitteellista väkivaltaa tietyn hyödyn, esimerkiksi valta-aseman, edun tai esineen saamiseksi eikä siihen liittyä impulsivista tunnelatausta reaktiivisen väkivallan tapaan. Sen taustalla on usein väkivallan tekijän kasvu ja kehitys antisosiaalisessa ja väkivaltaisessa ympäristössä. Proaktiivisen väkivallan tekijällä ei ole tarvetta tai motivaatiota välttää väkivaltaa. (Miessakit ry 2019; Lönnqvist ym. 2021, 786.)

Aggressio on jonkin tietyn ärsykkeen herättämä, negatiivinen tunne tai tunnerypäs, jonka yhteydessä henkilö saattaa kokea useita negatiivisia tunteita, kuten suuttumusta, vihaa, raivoa, katkeruutta, kateutta, pettymystä tai mustasukkaisuutta. Samaan aikaan kehossa voi tuntua fyysisiä kiihtymyksen oireita, kuten sykkeen nousua ja hikoilua. Aggressio ei ole itsessään vielä teko. Aggressio on toki omiaan synnyttämään väkivaltaa ja väkivallaisen teon, mutta yhtä lailla aggressio voi tukahtua ja laantua tunnesäätelyn, fyysisen rasituksen

kautta tai ajan kanssa, kuten arjessa useimpien ihmisten kohdalla tapahtuu. Aggression purkaminen väkivallaksi on aina tietoinen päätös, vaikka sen erittely itse tunteesta voi olla vaikeaa. Alkoholin käyttö pääsääntöisesti vahvistaa aggressiota, ja stressi vahvistaa aggression purkautumista väkivallan keinoin. Aggression purkutaitoihin ja räjähdysherkkyyteen vaikuttavat myös temperamentti ja ikä. (Mitä on aggressio? s.a.)

3.2 Parisuhdeväkivallan rakenne

Parisuhde ja siinä eläminen on vuorovaikutusta, johon kuuluu eri vaiheita ihas-tuksesta pesänrakennustunteeseen ja rakkauden syvenemiseen, ja edelleen jatkuvampaan luottamukseen myös silloin, kun alun symbioottisesta vaiheesta eriydytään ja aletaan nähdä kumppani ja parisuhde laajemmassa kuvassa. Eriytymisvaiheen eritymisyys voi aiheuttaa vaihtelevaa ahdistusta, joka asettuu yleensä suhteen jatkumisen myötä. Joskus liiallinen riippuvuus ja omistushalu alkavat hallita parisuhdetta, jolloin omille tarpeille, muille tärkeille ihmis-suhteille tai sosiaaliselle elämälle ei jää riittävästi tilaa. (Parisuhteen kartoitus s.a.)

Terveen parisuhteen keskeisiä tunnusmerkkejä ovat pyyteetön ponnistelu yhteisen onnen eteen ja halu keskustella rakentavasti myös epävarmuutta herättävistä asioista. Parisuhteeseen kuuluu lähes aina vaikeuksia ja kriisejä, jotka parhaimmillaan muovaavat osapuolia joustaviksi, vastuuta ja toisiaan huomiioon ottaviksi yksilöiksi. Joustamisen ja vastuun on tarkoituksenmukaista jakautua tasaisesti heti alusta alkaen, jotta parisuhteen dynamiikka ei ala vääristyä. Pelkästään toisen osapuolen ainainen myötäily ja luopuminen omista tarpeista toisen tyyntymiseksi ja tyydyttämiseksi ei kuulu terveeseen parisuhteeseen eikä lisää onnea. (Parisuhteen kartoitus s.a.)

Eriävistä mielipiteistä johtuen tervekin parisuhde kärjistyy joskus kumppanien väliseksi kiivaaksi väittelyksi ja riitelyksi. Riidassa kumpikin osapuoli voi halutessaan tuoda esille omia näkemyksiään ja hallita osallisuuttaan ilman pelkoa. Kun parisuhteen tasapaino tai valta-asetelma muuttuu siten, että riidan toisella osapuolella ei ole mahdollisuutta vapaaseen vuorovaikutukseen ja ilmaisuun omasta mielipiteestään, kumppanien välisestä riitelystä tulee väkivaltaa. (Väkivaltaa ei pidä sietää 2021; Hellsten 2016, 5.)

Mustasukkaisuus on ilmiö, joka liitetään lähes poikkeuksetta parisuhteeseen ja jota tarkastellaan joskus melko kevyestikin parisuhdetta arvioitaessa. Toisen tai kummankin osapuolen vallitsevana luonteenpiirteenä se kuitenkin vaikuttaa merkittävästi parisuhteen dynamiikkaan ja saattaa johtaa väkivaltaan, jopa kostomotiivein. Kun parisuhteen alun, usein romanttiseksikin koettu, lievä ja luontainen mustasukkaisuusvaihe alkaa hiipua ja toinen osapuoli alkaa hakea suhteessa itsenäisyyttä ja eriytyä, se saattaa herättää mustasukkaisessa osapuolella epäilyjä parisuhteen luotettavuudesta. Parisuhteen haastetta lisää se vakavoituvan mustasukkaisuuden piirre, että sekä toisen osapuolen vastahanka että alistuminen toimivat kumpikin epäilyjen lisääjinä ja voimistavat mustasukkaisuutta entisestään. (Marttala 2011, 44; Koskelainen & Stenberg 2020.)

Useimmiten väkivaltaiseksi ajautuva parisuhde on alussa kaikkea muuta kuin väkivaltainen. Kokemusasiantuntijoiden mukaan juuri hyväkäytöksisyys ja huomaavaisuus uuden kumppanin ominaisuuksina luovat pohjan tunteelle, joka sitoo osapuolet toisiinsa myös väkivaltaisessa suhteessa. Sama tunne aktivoituu myöhemmin väkivallan keskellä sovinnon ja anteeksiannon hetkinä, ja sillä saatetaan perustella myös väkivaltaisessa suhteessa pysymistä. Lähes poikkeuksetta väkivaltaisessa suhteessa eläneet kokijat osaavat jälkikäteen kuvata kumppanissaan piirteitä, joista olisi voinut tunnistaa väkivaltaisuuteen liittyviä merkkejä. Suhteeseen uppoutuneena, sitoutuneena ja suhdetta toivoneena se on kuitenkin ollut vaikeaa. (Metso 2018, 14–16, 21–22, 63–65; Rautio 2022, 34.)

Väkivaltaiseksi ajautuvan parisuhteen keskeisiä tunnusmerkkejä ovat sen aintlaatuisuuden korostaminen ja nopeatahtinen eteneminen. Vasta alkanut suhde ja uusi kumppani saatetaan nostaa täysin ylivertaiseksi aiempiin nähdessä. Toisella osapuolella on tarve ottaa kiireellä askeleita, jotka kuvastavat yleisesti sitoutumista ja parisuhteen vakava-asteisuutta. Näitä voivat olla kumppanin esittelemisen ystäville ja sukulaisille, muuttaminen yhteen, yhteisen omaisuuden hankkiminen, kihlaus ja avioliitto sekä perhesuunnitelmat. Suhteen alkamisen jälkeen sen jatkumiseen saattaa liittyä tarpeita, jopa ehtoja sitoutumisesta, tiiviistä yhdessäolosta tai veloitteesta täyteen avoimuuteen kaikesta menneestä. Parisuhdeväkivallan mahdollisuuden näkemistä ja en-

nusmerkkien havainnointia vaikeuttavat uuden suhteen vetovoima ja tunnekupla. Toisaalta varmuuden tunne ja nopeat päätökset voivat toteutua myös täysin väkivallattomassa ja turvallisessa parisuhteessa. Niinpä usko onneen ja tahaton päätyminen väkivaltaiseen parisuhteeseen on varsin inhimillistä. (Metso 2018, 13–17, 189–190.)

Väkivaltainen parisuhde on täynnä paradokseja, ristiriitoja, joihin liittyy tunteen ja järjen tasapainottelusta ja mielen järkkymisestä johtuvaa epäjohtonmuksista käyttäytymistä. Ehkä kaikkein suurin paradoksi kytkeytyy parisuhteen perusajatukseen, jonka mukaan kumppaniin ja suhteeseen sitoudutaan useimmiten ihastuksen, kiintymyksen ja rakkauden pohjalta. Parisuhteen toisen osapuolen kanssa muodostetaan liitto, perustetaan yhteinen koti ja usein perhe lapsineen. Kun väkivalta astuu suhteeseen, kaikkein läheisimmäksi ja turvallisimmaksi oletettu ihminen muuttuu vieraaksi, osoittautuu vaaralliseksi ja haluaa vahingoittaa. Koti, joka koetaan yleisesti vapauden ja turvallisuuden reviiirinä, muuttuu pahimmillaan vankilaksi. Elämän ennustettavuus heikkenee. Väkivallan kokija ajautuu suurella todennäköisyydellä hämmennykseen ja kaaokseen, jossa tunteina vuorottelevat epäusko, turvattomuus, voimattomuus, pettymys, ahdistuneisuus, arvottomuus, katkeruus, viha, syyllisyys ja häpeä. Jos kumppani tarjoaa vuoroin lämpöä ja läheisyyttä, vuoroin väkivaltaa, kuten usein käy, on tunnesolmu vieläkin tiukempi ja vaikeampi avata. (Metso 2018, 64, 67, 111–112; Kuuskorpi 2021, 71; Anttila 2019, 36; Väkivalta satuttaa 2022.)

Väkivaltaisen parisuhteen ulkopuolelta tarkasteltuna melkein kuka tahansa osaisi neuvoa, että suhteesta tulee irrottautua välttyäkseen uudelta väkivallalta. Todellisuudessa tilanne on lähes aina mutkikkaampi. Väkivaltaisessakin suhteessa kahden ihmisen keskinäinen sidos kätkee sisälleen tarpeen ja toiveen onnistua tunne-elämässään. Väkivallasta huolimatta odotukset suhdetta, kumppania ja varsinkin itseään kohtaan lujittavat tahtoa yrittää ja taistella suhteen puolesta myös silloin, kun tunnelma kodissa muuttuu uhkaavaksi ja kumppani satuttaa. Kerran luodusta tunnesiteestä halutaan pitää kiinni, ja siitä luopuminen saattaa olla hyvin vaikeaa. Väkivallan keskellä hyvittely tai lupaus väkivallan loppumisesta voidaan tulkita helposti epärealistisen toiveikkaaksi, ja tilanteen uskotaan juuri sillä kertaa korjaantuvan pysyvästi, vaikka väkivalta

olisi ollut toistuvaa ja lupaukset olisi petetty moneen kertaan. (Metso 2018, 66–70; Saarinen 2017, 10.)

Väkivaltaisessa parisuhteessa pysymiselle on muitakin syitä, ja usein kaikki nämä syyt tukevat toisiaan tai vastaavasti syrjäyttävät jonkin vastakkaisen syyn, joka sellaisenaan olisi selkeä peruste suhteesta irrottautumiselle. Lähtökohtaisesti yhteiset lapset vahvistavat tunnesidettä kumppania kohtaan. Vaikka tunnetasolla olisi vieraannuttu, perheen koossa pysyminen saatetaan nähdä lapsen etuna ja omia tarpeita ja turvallisuutta merkityksellisempänä. Kuva perinteisestä ydinperheestä elää edelleen vahvana ja tavoittelemisen arvoisena, vaikka väkivallan kokijan henkilökohtainen kärsimys olisi täysin kohtuutonta. Toisinaan kyse on sosiaalisesta umpikujasta. Irti pyristelevä osapuoli ei yksinkertaisesti näe parempia vaihtoehtoja, tai niihin ei koeta olevan taloudellista mahdollisuutta. Ero voi myös ahdistaa. Siihen voi liittyä häpeää, epävarmuutta ja pelkoa parisuhteen päättymisen seurauksista. Eroprosessin käynnistämiseen ei ole välttämättä halua tai voimavaroja. Epäonnistumisen myöntäminen tai pettymys omaan arviointikykyyn toisesta ihmisestä voivat olla henkisesti musertavia eikä tunnetta ehkä haluta kokea loppuun. Toisaalta prioriteetit ovat hyvin henkilökohtaisia. Väkivallaton osa parisuhteesta ja elämästä saatetaan kokea riittävänä kompensoimaan väkivallan vaikutuksia, tai totutusta elämäntyylisestä kulliseineen halutaan pitää kiinni väkivallasta huolimatta. (Saarinen 2017, 11; Holappa 2015, 27–28; Anttila 2019, 34.)

Toinen väkivaltaisen parisuhteen suuri paradoksi on syyllisyys ja vastuu kumppanin käyttämästä väkivallasta. Kokijan syyllisyyden väkivallasta voidaan nähdä syntyvän ainakin kahta kautta. Parisuhdeväkivallan tekijälle on hyvin ominaista olla ottamatta vastuuta väkivallastaan ainakaan kokonaan. Hän lieventää omaa syyllisyyttään ja osuuttaan väkivaltaisuudestaan vähätellen ja säilyttämällä syyn käyttäytymisestään itsensä ulkopuolelle. Tyypillisimmin hän löytää syyn kumppanistaan. Melko usein syyllistämiseen edetään vetoamalla ensin parisuhteen yhteisvastuullisuuteen, ja sitten vähitellen vaaka kääntyy osoittamaan väkivallan syytöntä osapuolta, joka on tekijän mielestä syyppää aggression purkautumiseen ja väkivaltaan toteutuneella tavalla. Nimettyinä syinä voivat olla esimerkiksi pettymys, ärsyttäminen tai jonkin sovitun asian noudattamatta jättäminen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022a; Hautala & Ojala, 61-62, 67.)

Väkivallan kokija voi syyllistää myös itse itsensä, kun kokija alkaa itsekin uskoa aiheuttavansa riidat ja konfliktit omalla käyttäytymisellään ja provosoimalla kumppaninsa käyttämään väkivaltaa. Kokija saattaa myös oma-aloitteisesti pohtia konfliktien ja väkivaltilanteiden jälkeen, olisiko hän voinut tehdä jotakin toisin, jotta kyseiseltä purkautumiselta olisi välttytty tai esimerkiksi päihteiden käyttö ja sen seurauksena myös väkivalta olisi jäänyt vähemmälle. Usein tekijän toistuva syyttely muuttaa pysyvästi koko ajattelutapaa ja samalla itseuntoa. Kokijalle syntyy helposti ajatus, että hänessä on jotain vikaa, kun kumppani reagoi hyväksymisen sijaan väkivallalla. (Anttila 2019, 39.)

Parisuhdeväkivallassa on sen ilmenemismuodosta riippumatta kyse vallasta ja vallankäytöstä, tasa-arvon ja tasavertaisuuden epätasapainosta. Parisuhdeväkivallan tekijällä on tarve ja tarkoitus hallita ja kontrolloida kumppaniaan ja sitten ohjata tai rajata hänen käyttäytymistään hetkellisesti tai pitkäjänteisemmin tiettyyn suuntaan. Yhtä lailla kyse voi olla tekijän itsekkästä tarpeesta tavoitella ja ylläpitää asioita oman etunsa mukaisesti. Parisuhdeväkivallalle on varsin ominaista, että väkivallan eri muodot limittyvät ja punoutuvat toisiinsa. Toisinaan tunnelma parisuhteessa muuttuu hitaasti ja parisuhdeväkivalta saattaa olla alkuun melko huomaamatonta. Väkivaltaisista tilanteista voi olla aluksi harvakseltaan eikä väkivaltaa osata tunnistaa useinkaan kovin varhain. (Marttala 2011, 43; Naisten Linja 2021; Anttila 2019, 33.)

Yksi parisuhdeväkivallan ominaisimmista piirteistä ja samalla eroista kodin ulkopuolella tapahtuvaan väkivaltaan verrattuna on sen toistuvuus. Parisuhdeväkivalta jatkuu samojen henkilöiden välillä kuukaudesta ja vuodesta toiseen. Parisuhdeväkivallassakin konfliktien rytmisyys voi vaihdella, mutta uuteen tilanteeseen ajaututaan ennen pitkää, ellei jokin henkilökohtainen tai ulkopuolinen tekijä katkaise väkivaltaista käyttäytymismallia. Vaikka väkivalta voi alkaa missä tahansa parisuhteen vaiheessa, yleensä siitä alkaa olla merkkejä kohtalaisen alussa pian tunnesitoutumisen jälkeen, jolloin parisuhteen jatkuminen on jo todennäköisempää väkivallasta huolimatta. Mitä pidemmälle väkivaltainen parisuhde jatkuu, sitä todennäköisemmin väkivalta eskaloituu eli väkivallasta tulee yhä vakavampaa ja raaempaa. On melko tyypillistä, että parisuhdeväkivalta toistaa alusta saakka määrättyjä rutiineja ja muuttuu samaan aikaan yhä monimuotoisemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi. (Saarinen 2017, 5; Holappa 2015, 28–29; Anttila 2019, 36–41.)

Parisuhdeväkivallan kokijaosapuoli oppii nopeasti tarkkailemaan väkivaltaisen kumppaninsa mielialoja, luopuu vähitellen omista tarpeistaan ja saattaa pyrkiä välttämään konflikteja myös kumppania miellyttämällä. Kokijan ajatuksissa tämä voi olla taktikointia turvallisen tasapainon saavuttamiseksi, mutta rajoihin sopeutumalla hän saattaa todellisuudessa vahvistaa tekijän valtaa ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallan eskaloitumiseen liittyykin oleellisesti väkivallan normalisoituminen, jolla tarkoitetaan kumppanin väkivaltaisen käyttäytymisen asteittaista hyväksymistä ja korkeaa kynnystä reagoida ja puuttua väkivaltaan. Kokija saattaa turtua esimerkiksi henkiseen väkivaltaan keskittyessään konfliktien ennakoointiin ja itsensä tai lapsiensa suojeluun fyysiseltä loukkautumiselta, vammautumiselta ja kuolemalta. Sietämisen ja alistumisen raja nousee sitä korkeammalle, mitä kokonaisvaltaisempaa väkivalta suhteessa on. Myös kyky arvioida tätä rajaa heikkenee väkivallan myötä. Lopulta väkivallasta ja sen uhkasta tulee parisuhde- tai perhearjessa niin vallitsevaa, ettei kokija välttämättä kykene jäsentelemään väkivaltaa enää yksittäisinä tilanteina tai tekoina, vaan keskittyy selviämiseen. Parisuhdeväkivallan heikko tunnistaminen ja tilanteen ajautuminen yhä pahemmaksi parisuhteen sisällä perustuukin osaltaan tottumiseen ja tiedostamattomaan hyväksymiseen omaa käyttäytymistä muuttamalla. (Marttala 2011, 43–44; Anttila 2019, 38, 44; Väisänen 2011, 115.)

Väkivaltaisessa parisuhteessa varsinkin väkivallan kokijan elämä kaventuu. Liikkuminen kodin ulkopuolella vähenee, ja harrastukset saattavat hiipua. Yhteydenpito naapureihin, ystäviin ja sukulaisiin vähenee tai voi katketa kokonaan. Työ tai opiskelu sekä kaupassa tai terveydenhuollossa asiointi saattavat olla lopulta ainoita linkkejä ulkomaailmaan, ja osalla nekin kutistuvat minimiin. Taustalla ovat toisaalta tekijän asettamat rajat ja kontrollointi, toisaalta kokijan haluttomuus ja häpeä joutua tilanteisiin, jossa saattaa joutua selittämään elämäntilanteen muuttumista, toimintojen vähenemistä tai ylipäätään kommentoimaan parisuhdetta. Elintilan ja sosiaalisen elämän kontrollointi on merkittävä osa väkivaltaa. Se sulkee väkivallan kodin ja parisuhteen sisälle vähentäen kokijan mahdollisuuksia hakea tukea, puhua asiasta ja reflektoida omia kokemuksiaan. Lisäksi se vähentää tekijän riskiä joutua vastuuseen väkivallasta. Muuttamalla käyttäytymistään ja kehittämällä korvaavia syitä ja selityksiä muutokseen kokija ottaa osin huomaamattakin vastuuta kumppanin väkivaltaisuudesta. (Holappa 2015, 30; Anttila 2019, 34–35.)

Väkivaltaisen parisuhteen teoreettista kulkua ja kaavaa kuvataan tyypillisesti väkivallan kehänä, kierteenä tai syklinä (kuva 2). Kyse on prosessista tai ketjureaktiosta, jossa parisuhteen eri tunnelmavaiheet ja tapahtumat esiintyvät ja toistuvat samassa järjestyksessä yhä uudelleen. Syklit voivat olla keskenään erirytmisiä ja -sisältöisiä, ja niiden pituus voi vaihdella päivistä jopa vuosiin. On hyvä hahmottaa, että parisuhdeväkivalta on toistuessaan ikään kuin aina taustalla käynnissä, vaikka kokijalle saattaa tulla tunne sen loppumisesta konkreettisen väkivallan tauotessa sovinnon hetkellä. Kehämalli kuvaakin enemmän tasojen ja muotojen ilmenemisen vaihtelua kuin väkivallan ja totaalisen väkivallattomuuden vuorottelua. Siten myös näennäisesti väkivallaton jakso voidaan nähdä osana väkivaltaista parisuhdetta ja tekijän käyttäytymismallia. (Naisten linja 2021; Ensi- ja turvakotien liitto 2022a.)

Kuva 2. Parisuhdeväkivallan kehä

Väkivallan kehä alkaa muodostua, kun parisuhteen osapuolien välinen tunnelma jännittyy. Väkivallan tekijän käyttäytyminen saattaa muuttua ensin vihaiseksi tai uhkaavaksi. Kokijaosapuoli alkaa yleensä luontaisesti säädellä omaa käyttäytymistään, jolloin tekijä lisää vallankäyttöä kontrolloimalla suh-

detta ja kokijaa entisestään. Ennen pitkää jännitteen lisääntyminen tiivistyy räjähdykseen ja väkivaltaan, joka voi olla hyvinkin monimuotoista aina haukkumisryöpyistä ja raivokohtauksista fyysisiin hyökkäyksiin ja julmiin, kuolemaan johtaviin tekoihin. Kokijan tuntiessa nöyryytystä ja epätoivoa toteutuneesta ja kokemastaan väkivallasta, tekijä pyrkii usein vähättelemään ja selittämään väkivaltaisuuttaan tai kieltämään sen kokonaan. (Metso 2018, 37–38; Naisten linja 2021.)

Terävimmän konfliktin laannuttua tekijä alkaa vähitellen siirtää syytä väkivaltaisuudestaan kokijalle. Tyypillisesti tekijä vetoaa molempien osapuolien osallisuuteen ja vastuuseen tapahtuneesta, mikä aiheuttaa kokijassa hänen ajatustensa ja koko tapahtumaketjun kyseenalaistamista. Monesti tekijä alkaa löytää kokijasta syitä tilanteen kiristymiselle ja omalle käyttäytymiselleen. Tekijä voi osoittaa katumusta ja surua, jopa taantumusta. Tekijän käyttäytyminen konfliktin jälkeen vahvistaa kokijan osallisuuden ja syyllisyyden tunnetta. Lopulta hän saattaa kokea ylireagoineensa väkivaltaan ja ottaa siitä vastuuta. Tekijä saa anteeksipyynnöllään ja lupauksillaan kokijan uskomaan väkivallan loppumiseen ja suhteen tasavertaisuuteen. Seuraa sovinto ja väkivallaton, joskus kuherruskuukausimainen jakso, johon saattaa liittyä aktiivista yhdessäoloa ja yhteenkuuluvuuden korostamista. Tekijä pyrkii tällä tavoin häivyttämään väkivaltaisuuttaan ja toisaalta sitouttamaan kokijaa suhteeseen yhä tiiviimmin positiivisten kokemusten avulla. Ennen pitkää jännite alkaa uudelleen kasvaa ja tapahtumaketju toistuu saman kaavan mukaan. (Ensi- ja turvakotien liitto 2022a.)

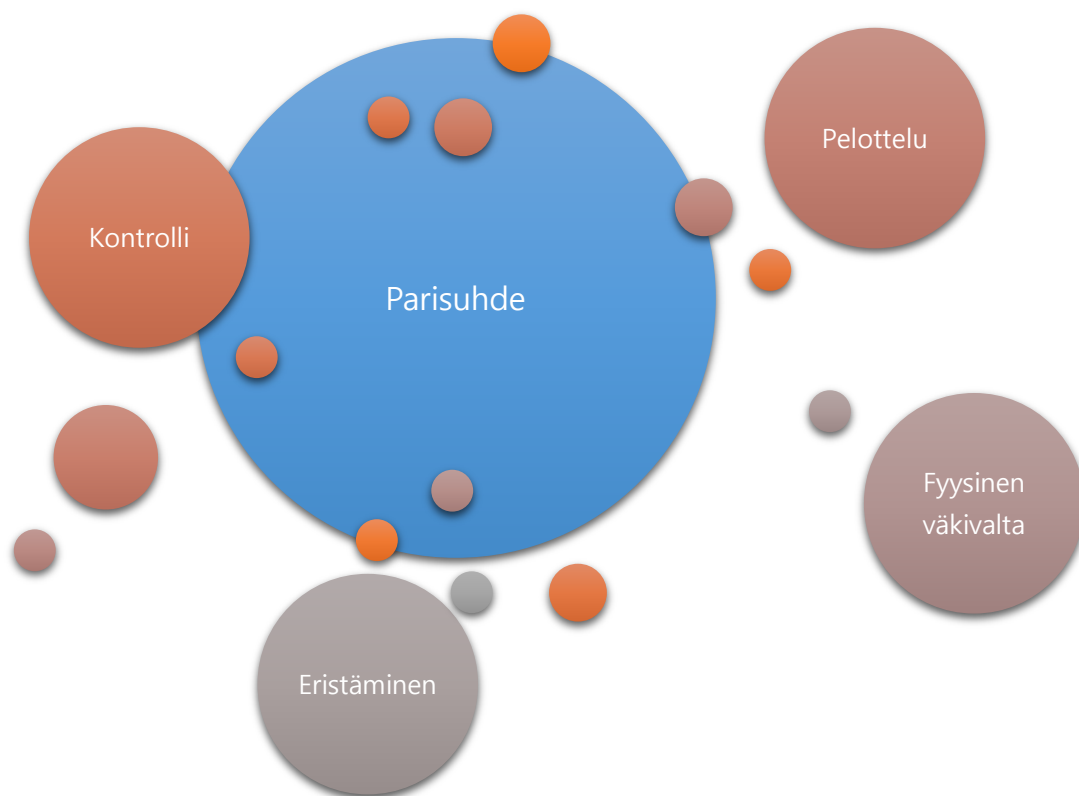
Väkivaltainen teko saattaa jäädä parisuhteen osapuolien välillä kokonaan käsittelemättä, ja yksinkertaisimmillaan väkivallan kehässä voi ollakin tunnistettavissa vain jännitteen kasvu, väkivallan teko ja väkivallaton vaihe. Väkivaltaiselle parisuhteelle on tyypillistä, että sen jatkuessa sykliin kuluva aika lyhenee. Toisaalta hyvien jaksojen satunnainen ja pitkäkin kesto on täysin mahdollista. Tämä saattaa vaikeuttaa parisuhdeväkivallan tunnistamista ja vaikuttaa osaltaan kokijan harkintaan ja päätöksentekoon parisuhteen jatkumista pohdittaessa. (Naisten linja 2021; Metso 2018, 37–39.)

Parisuhdeväkivaltaa tarkasteltaessa on oleellista tunnistaa myös siihen kytkeytyviä psyykkisiä ja vuorovaikutteisia ilmiöitä, jotta väkivallan juurisyitä, toistuvuutta, ennustettavuutta ja kitkettävyttä parisuhteissa voidaan ymmärtää. Eritasoisien kohde- ja ilmenemismuotojäsentelyn rinnalla parisuhdeväkivallassa voidaan tunnistaa parisuhteen dynamiikan perusteella useita eri tyypejä tai käyttäytymisen malleja, joiden taustalla on toisistaan poikkeavia tekijöitä. (Miessakit ry 2019.)

Konfliktiin kytkeytyvässä eli *tilannesidonnaisessa väkivallassa* on kyse parisuhderiidan ratkomisesta väkivallan keinoin. Ristiriidat ja niitä seuraavat konfliktitilanteet ilmenevät kertaluontoisina tai toistuvina, ja ne voivat kärjistyä väkivaltaan. Konfliktien ulkopuolella parisuhteen ilmapiiri saattaa olla hyvinkin positiivinen ja osapuolet toisiaan kunnioittavia. Konflikteissakin vuorovaikutus on yleensä tasavertaista eikä väkivallalla tavoitella valta-asemaa parisuhteessa. Tilannesidonnaiseen väkivaltaan liittyy usein kaksisuuntaisuus, joka tarkoittaa tässä yhteydessä molempien osapuolien väkivaltaista käyttäytymistä. Fyysisesti heikompi osapuoli käyttää pääasiassa henkistä väkivaltaa tai verbalisia taitojaan, ja vahvempi osapuoli ottaa käyttöönsä fyysisen voimankäytön. Tästä syystä tilannesidonnaiseen väkivaltaan voi liittyä myös kuolemanvaara. Parisuhteen ja ristiriitatilanteiden jatkuessa on hyvin todennäköistä, että konflikteihin kytkeytyvä väkivalta lisääntyy ja vakavoituu entisestään. (Miessakit ry 2019; Nieminen & Nokelainen 2012, 5–6.)

Intiimissä terrorismissa parisuhdeväkivalta on harkittua ja tarkoituksenmukaista. Väkivalta pohjautuu yleensä toisen osapuolen jo olemassa olevaan tai eri syistä omaksuttuun tarpeeseen tai taipumukseen kontrolloida, hallita, pakottaa ja alistaa kumppania. Näillä ominaisuuksilla voidaan nähdä yhteys mahdollisiin puutteisiin tai haasteisiin lapsuus- ja nuoruusiän kiintymys- ja vuorovaikutussuhteissa. Kehittymättömyys tunnesäätelyssä voi johtaa aikuisiässä ja parisuhteessa suhteettomaan vallankäyttöön ja toisen osapuolen pakottamiseen. Tekijällä on sisäsyntyinen tarve määritellä kumppaninsa käyttäytymistä ja syyllistää samalla omasta väkivaltaisuudestaan kumppania. Väkivalta on kokoaikaista ja upotettuna parisuhteessa kaikkeen. Väkivaltainen puoliso hallitsee parisuhdetta pelolla ohjaten kumppaninsa käyttäytymistä kokonaisvaltaisesti. Samaan aikaan hänet saatetaan nähdä parisuhteen ulkopuolelta tarkasteltuna hyvät vuorovaikutustaidot omaavana seuraihmisenä,

jonka julkisuuskuva tukee alistuvan puolison myötäilyä. Tämäntyyppinen väkivaltaisen käyttäytymisen malli tunnetaan parisuhde- tai lähisuhdeterrorina tai *pakottavana kontrollina* (kuva 3). (Miessakit ry 2019; Nieminen & Nokelainen 2012, 5–6.)

Kuva 3. Pakottavan kontrollin rakenne

Intiimiin terrorismiin kuuluu yhtenä osa-alueena *väkivaltainen puolustautuminen*, josta käytetään myös termiä väkivaltainen vastustaminen. Sillä tarkoitetaan parisuhteessa alistetun ja kontrolloidun osapuolen puolustautumista väkivallan keinoin. Alistujan mieleen kasautunut aggressio purkautuu vastahyökkäyksenä alistajaansa vastaan, ja sen tavoitteena on lopettaa yksisuuntainen valta ja väkivalta. Kyse voi olla suunnitellusta, hiljaisesta hyökkäyksestä tai yhtä lailla kaksintaistelusta väkivaltatilanteessa. Äärimmillään väkivaltainen puolustautuminen voi johtaa vallankäyttäjän surmaamiseen. Intiimissä terrorismissa voi esiintyä myös väkivaltaa, jossa kumpikin osapuoli kilvoittelee valta-asemastaan parisuhteessa. Silloin kontrolli on molemminpuolista ja kumppanit pyrkivät hallitsemaan ja rajoittamaan toistensa tilaa ja vapautta suhteen sisällä. Toisin kuin tilannesidonnaisessa väkivallassa, intiimissä terrorismissa

osapuolten välinen vuorovaikutus on lähtökohtaisesti hyvin negatiivisesti väritynyt eikä suhteen positiivisia sävyjä haluta juuri nähdä, saati korostaa. (Nieminen & Nokelainen 2012, 5–6.)

Harhauttaminen eli *piilomanipulaatio* on henkisen väkivallan muoto, jossa henkilö pyrkii vaikuttamaan toisen henkilön todellisuudentajuun ja muuttamaan sitä toiveidensa tai tarpeidensa mukaiseksi. Ilmiön alkuperäinen, englanninkielinen nimitys *gaslighting* on poimittu vuonna 1938 julkaistusta romaanista ja vuonna 1944 siitä tehdystä elokuvasta, jossa aviomies järkyttää tarkoituksella vaimonsa mielenterveyttä ja lavastaa tälle aistiharhoja muun muassa kaasuvälön kirkkautta vaihtelemalla. Piilomanipulaatiossa harhautettava henkilö alkaa vähitellen epäroidä omia havaintojaan, kun harhauttaja kertoo asioista ja tapahtumista uuden totuuden toistuvasti ja vakuuttavasti. Harhauttaja ikään kuin kyseenalaistaa harhautettavan arviointikykyä ja tapaa tulkita kokemuksiinsa. Tyypillisesti harhauttamisprosessi on monitasoinen ja harhautettavalla on samaan aikaan käsittelyssä myös muiden henkilöiden ja ympäristön viestit, jotka ovat useimmiten ristiriidassa harhauttajan syöttämän totuuden ja omien havaintojensa kanssa. Harhautettavan luottamus omiin havaintoihin ja tulkitoihin horjuu ja se saa hänet hämmennyksen valtaan. Mielen täyttää tunne, että kaikki ei ole kohdallaan. Harhautettava joutuu pohtimaan omia reaktioitaan ja omaa todellisuudentajuaan, kun konkreettinen näyttö puuttuu. Juuri tämä tunne on harhauttamisen ydintä ja myös harhauttajan tavoite, jotta syötetylle totuudelle ja toivotulle käyttäytymiselle tulee tilaa. (Stern 2019, 22–26, 29, 42–43, 45; Metso 2018, 60–62.)

Harhauttaja on tyypillisesti henkilö, jolla on voimakas tarve ylläpitää asemansa ja olla aina oikeassa. Todellisuudessa hän voi olla hyvinkin heikko ja muiden manipulointi on yksi keino oman itsetunnon kohottamiseen. Persoonallisuuspiirteistä riippuen manipulointi ja harhauttaminen voivat olla henkilölle hyvin luontainen tapa toimia, ja osa siitä voi olla myös tiedostamatonta. Harhautettavalla on puolestaan sidonnaisuuksia tai muita syitä luottaa, uskoa, arvostaa, kunnioittaa tai ihannoida harhauttajaansa siten, että tämän sanoilla on riittävä painoarvo. Harhautettava saattaa kuulla harhauttajan tyytymättömyyden tai vaatimukset toiveina, joihin hän haluaa vastata. Harhauttaja voi esittää asiansa myös siten, että väittämän tai vaatimuksen vastustus aiheuttaa har-

hautettavassa pelkoa tai pettymyksen. Harhautukselle altis henkilö on tyypillisesti hyväksyntää hakeva. Hän haluaa sitoutua ja sopeutua ihmissuhteeseen, välttää harhauttajansa kuormittavat tunnekuohut ja toimii siksi niin kuin toimii. Jotta harhauttaminen on ylipäätään mahdollista, siihen tarvitaan kummankin osapuolen aktiivinen osallistuminen ja vuorovaikutus ja toisaalta harhautettavan epävarmuus ja valmius käsitystensä kyseenalaistamiseen. (Stern 2019, 23, 87–95.)

3.3 Väkivallan vaikutus parisuhteen osapuoliin ja lähisuhteisiin

Parisuhdeväkivalta vaikuttaa väkivallan kohteeseen eli kokijaan monin tavoin ja monella tasolla. Väkivalta voi olla hyvin konkreettista, jolloin se haittaa arjen toimintoja ja rajoittaa tai estää kokijan vapautta ja itsemääräämisoikeutta hyvin näkyvästi ja tunnistettavasti. Toisaalta tekijä voi uuvuttaa kokijaa henkisesti väkivallalla hyvin pitkäkestoisesti ja ilman mitään näkyvää tai helposti tunnistettavaa tai nimettävää tekoa. Yhdistävinä piirteinä kaikilla parisuhdeväkivallan vaikutuksilla voidaan nähdä elämän hankaloituminen ja vaikeutuminen sekä turvattomuuden tunteen ja epävarmuuden lisääntyminen.

Elämän kaventumisen ja sopeutumisen lisäksi väkivalta altistaa erilaisille ohi meneville tai pitkäaikaisille somaattisille ja psyykkisille sairauksille. Fyysinen ja seksuaalinen väkivalta aiheuttaa vammoja, kipua ja muita fyysisiä oireita ja pysyviäkin haittoja, pahimmillaan kuoleman. Näkyvistä jäljistä riippumatta parisuhdeväkivalta järkyttää aina mieltä, horjuttaa itsetuntoa ja murentaa uskoa turvallisiin ihmissuhteisiin ja ihmistenväliseen luottamukseen myös myöhemmin elämässä. On melko tyypillistä, että aiemmasta väkivaltaisesta parisuhteesta muistuttava tilanne tai piirre uudessa parisuhteessa aktivoi pelon tai vaaran tunteen ja väkivaltaa kokenut voi reagoida eri tavoin, vaikka väkivallan riskiä ei nykytilanteessa olisikaan. (Siltala ym. 2022, 15.)

Masentuneisuus ja ahdistuneisuus sekä itsetuhoiset ajatukset ovat hyvin tyypillisiä mielenterveyden ongelmia kaikkea lähisuhdeväkivaltaa kokeneilla. Psyykkisiä oireita väkivaltakokemuksesta ovat myös erilaiset pelkotilat, takamat, paniikkihäiriöt, unettomuus, hajamielisyys ja yli- tai alivireys. Lisäksi väkivaltaa kokeneilla on lisääntynyt päihteiden käytön riski. Parisuhdeväkivalta ja sen uhka voivat vaikuttaa myös ansiotyöhön ja työssäjaksamiseen, vaikka

joillekin työ voikin olla ainoa irtipääsy väkivaltaisesta parisuhteesta. Joskus tekijän tavoitteena on nimenomaan vaikeuttaa ja häiritä työssäkäyntiä, jolloin työsuhte saattaa vaarantua myöhästelyjen, poissaolojen tai häiritsevän viestinnän takia. Seurauksena voi olla henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen romahtaminen ja riippumattomuuden menettäminen. Tämän voivat aiheuttaa luonnollisesti myös pitkittynyt psyykkinen oireilu tai fyysinen vamma ja näistä johtuva työkyvyttömyys. Parisuhdeväkivallalle on ominaista, että sen vaikutukset oireineen ja muine haittoineen voivat jatkua huomattavan pitkään ja myös väkivaltaisen parisuhteen tai väkivallalle altistumisen päätyttyä. (Siltala ym. 2022, 15.)

Parisuhdeväkivalta on usein psyykkisesti traumatisoivaa. Traumasta puhutaan, kun ihminen kokee henkensä, terveytensä tai koskemattomuutensa uhatuksi eikä voi hallita siihen liittyviä tekijöitä. Trauman yhteydessä ihmisen valtaa pelko ja avuttomuus. Trauma on tapahtumana tai tapahtumasarjana odottamaton, ennakoimaton ja järkyttävä ja usein siihen liittyy kuolemanvaara. Trauma voi syntyä yksittäisestä kokemuksesta tai sen taustalla voi olla toistuva, pitkäkestoinen ja haitallinen kuormitus tai tapahtumien ketju. Parisuhdeväkivallan kontekstissa traumatisoitumisen riski perustuu yhteneväisesti kumpaankin mekanismiin. Jokainen yksittäinen, vakava konflikti ja väkivaltatilanne voi traumatisoida jo sellaisenaan. Toisaalta kokijan altistaa pitkäaikaiselle kuormitukselle hänen kokemansa krooninen stressi, jonka pohjana on pelon ja väkivallan uhkan ilmapiiri ja jota aika ajoin tapahtuvat konkreettiset väkivallanteot ylläpitävät ja syventävät. Tyypillisiä traumakokemuksen aiheuttamia diagnosoituja terveydellisiä poikkeustiloja ovat akuutti stressireaktio ja traumaperäinen stressihäiriö, joiden yhteydessä esiintyy edellä kuvatun kaltaista oireistoa. Lisäksi varsinkin traumaperäisessä stressihäiriössä on kohonnut psyykkisten liitännäissairauksien riski. (Puro 2021, 14; Perttu 2013; Siltala ym. 2022, 15.)

Lapsen todistama eli nähty tai kuultu väkivalta vanhempien välillä voi olla lapselle yhtä vahingollista kuin väkivalta häneen itseensä kohdistuvana. Lapsen kokemus läheisimpien ihmisten välisestä väkivallasta luo uhan siitä, että väkivalta voi kohdistua myös häneen. Vanhempien välisen väkivallan kuuleminen voi olla jopa nähtyä traumaattisempaa, sillä lapselle todelliset tapahtumat jäävät arvoitukseksi ja hän voi kuvitella esimerkiksi toisen vanhemman kuolleen.

Välittöminä oireina lapsella voi olla alavireisyyttä, vetäytymistä ja masentuneisuutta sekä unihäiriöitä ja yökastelua. Myöhemmin, ennen täysi-ikäisyyttään osalla lapsista voidaan todeta myös aggressio- ja muuta ongelmakäyttäytymistä. Enemmistön kohdalla voimakkain taipumus väkivaltaisuuksiin näkyy kuitenkin vasta aikuisiällä. (Kuuskorpi 2021, 55–56; Huha 2021, 14–15; Perheväkivalta s.a.)

Läsnä oleva väkivalta ahdistaa niin paljon, että jo taaperokäinen lapsi saattaa pyrkiä riitelevien vanhempiansa väliin suojellakseen heikompiä. Lapset pyrkivät vaikuttamaan vanhempiansa väliseen tunnelmaan tai toisen vanhemman luomaan väkivallan uhkaan tuomalla tilanteisiin positiivisuutta ja iloa, jotta jännite vähenisi ja fokus siirtyisi väkivallasta leikkiin tai lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Lapset oppivat lukemaan vanhempiansa mielialoja ja mukauttavat toimintaansa suojellakseen itseään ja välttääkseen tunnelman kärjistymistä. Vanhempien parisuhdeväkivallan keskellä elävät lapset ottavat todennäköisesti vastuuta kodin asioista muita enemmän ja aiemmin. He tavallaan ”kasvat nopeammin” selviytyäkseen vanhempiansa luomasta pelon ja väkivallan uhkan ilmapiiristä. (Saarinen 2017, 26–27; Puro 2021, 14–15; Hautala & Ojalehto 2021, 23.)

Lapsi luo kiintymyssuhteen häntä lähinnä oleviin ja hänestä huolehtiviin ihmisiin eli yleensä vanhempiinsa, myös väkivaltaisiin vanhempiinsa. Vaikka väkivalta olisi vanhempien parisuhteessa ja heidän toisiinsa kohdistamaa, turvallisen kiintymyssuhteen sijaan kodissa läsnä oleva ja lapsenkin aistima jännitteisyys saa aikaan turvattoman ja hajanaisen kiintymyssuhteen. Varhain koettu turvattomuus ennustaa vähintään psyykkisiä oireita ja sosiaalisia haasteita. Aikuisiin verrattuna lapsien todistamasta väkivallasta haitallisen ja peruuttamattoman tekee sen häiriövaikutus terveeseen kehitykseen. Lasten ja nuorten kyvyttömyys valita, välttää ja paeta läsnä olevaa väkivallan uhkaa ja väkivaltaisia vanhempiaan on raadollinen tosiasia. Väkivallalle altistamista voidaankin pitää lapsen kohdistuvana henkisenä väkivaltana. (Kuuskorpi 2021, 55–56, 69; Huha 2021, 14–15.)

Sekä väkivallan tekijän että kokijan kohdalla väkivalta vaikuttaa aina rooliin ja kykyyn toimia vanhempana. Osittainkin kyvyttömyys, läsnäolon tai vuorovaikutuksen puutteineen vaikuttavat lapseen. Väkivaltaisen kodin vanhemmalla,

usein väkivallan kokijaosapuolella, voi olla eriasteisia psyykkisiä oireita, joiden vuoksi velvollisuudet lasta kohtaan jäävät täyttämättä. Pahimmillaan se tarkoittaa laiminlyöntejä ravitsemuksessa ja hygieniassa emonaalisesta kontaktista puhumattakaan. Kasvatus vaatii pitkäjänteisyyttä ja johdonmukaisuutta lapsen vuorovaikutussuhteessa. Väkivaltaisen parisuhteessa vanhemman johdonmukaisuus vaarantuu, ja hän siirtää väkivallan herkästi, joskus huomauttaankin, osaksi lapsen kasvatusta. Varsinkin parisuhteessaan väkivaltaisten isien kohdalla lapsien kontrollointi ja matala ärtyneisyysaste on yleistä samalla, kun kasvatukseen käytetty aika vähenee ja kiintymys lapseen heikkipä. Äidit, jotka ovat useimmiten väkivallan kokijoita, priorisoivat lapsen turvallisuuden kaikkein korkeimmalle, usein omaa hyvinvointiaan uhmaten. (Saari-
nen 2017, 26.)

3.4 Parisuhdeväkivallan riskitekijöitä

Tie parisuhdeväkivallan tekijäksi ja toisaalta kokijaksi on monen tekijän summa. On kuitenkin olemassa erilaisia yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia sekä ihmissuhdetekijöitä, jotka saattavat vahvistaa tai laukaista parisuhteen osapuolissa väkivaltaista käyttäytymistä ja toisaalta altistaa väkival-
lalle. Osa niistä voi olla taustalla piilevänä tai aktiivisena suhteen alussa tai jo paria valittaessa. Joitakin näistä riskitekijöistä on avattu seuraavassa tarkem-
min. (Väkivallan monet muodot s.a; World Health Organization 2002, 98.)

Varhain koettu tai todistettu väkivalta kasvattaa riskiä väkivaltaisuuteen myö-
hemmässä elämässä. *Altistuminen väkivallalle* vaikuttaa lapseen ja nuoreen kahdella tavalla. Ensinnäkin väkivaltaisen, kaltoinkohtelevan vanhemman kylmä ja julma hoiva saa lapsessa aikaan sisäisen ristiriidan ja ahdistuksen, joka vaikuttaa vahingoittavasti lapsen psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen. Kehityksen häiriintyminen johtaa osalla lapsista ongelmakäyttäytymiseen ja aggressiivisuuteen ja myöhemmin seurustelu- ja parisuhdeväkivaltaan. Toiseksi koti tarjoaa lapselle ja nuorelle sosiaalisen käyttäytymismallin ja väki-
valtainen koti mallintaa, miten asioita ratkaistaan väkivallalla. Läsneä oleva vä-
kivalta ja sen uhka opettavat lapselle, että muita voi hallita väkivallalla ja väki-
valtaa voi käyttää asioiden tavoitteluun. Lapsi oppii, että väkivalta on normaali osa ihmistenvälistä vuorovaikutusta, ottaa sen valikoimaansa ja käyttää sitä mahdollisesti myöhemmin ihmissuhteissaan. (Kuuskorpi 2021, 55–57.)

Ylisukupolvisuus on parisuhde- ja muun lähisuhdeväkivallan yhteydessä käsite, jolla tarkoitetaan taipumusta omaksua ja siirtää väkivaltaista elämäntapaa sukupolvelta toiselle. Riskitekijänä se kuvaa keinottomuutta katkaista väkivallan taakkaa sukupolvien välillä. Ylisukupolvisuutta voidaan tunnistaa sekä väkivallan tekijöillä että kokijoilla. Henkilö saattaa kantaa opittua väkivaltaista käyttäytymismallia tai ongelmanratkaisutapaa mukanaan koko elämänsä. Sama koskee kokijaa, joka altistuu parisuhteessaan väkivaltaan, oppii sietämään sitä ja välittää sen hyväksymisen omille lapsilleen osana vuorovaikutusta. Ylisukupolvisuus voidaan nähdä myös ilmiönä, jossa varhaisiällä koetun väkivallan traumavaikutus aktivoituu vasta aikuisena parisuhteessa tai vanhemmuudessa ja henkilö alkaa toistaa samoja metodeja kuin on saanut osakseen omaa kiintymyssuhdetta luodessaan. Joskus tätä jatkumoa ei saada katkaistua, vaikka asia tiedostettaisiin hyvinkin selvästi ja aitoa motivaatiota muutokseen olisi. (Saarinen 2017, 56–63.)

Alkoholi on merkittävä väkivallan riskitekijä myös parisuhteessa. Alkoholin käytön seurauksena arviointikyky sekä käyttäytymisen ja tapahtumien kulun kontrolli heikkenevät. Samaan aikaan estot vähenevät ja todennäköisyys parinväliseen riitelyyn kasvaa. Parisuhdeväkivaltaan liittyvässä tutkimusotannassa (Holappa 2015, 26–27) alkoholi oli mukana 25–50 prosentissa tapauksissa riippuen vastaajan sukupuolesta tai roolista konflikteissa. On kuitenkin huomioitava, että useimmissa väkivaltaisissa parisuhteissa väkivaltaa esiintyy sekä päihteiden käytön yhteydessä että selvin päin. Joka tapauksessa esimerkiksi heterosuhteessa miehen runsas alkoholin käyttö voi nostaa naiseen kohdistuvaa pahoinpitelyriskiä moninkertaiseksi. (World Health Organization 2002, 98; Hämäläinen & Pietarinen 2019.)

Mustasukkaisuus on luonteenpiirre tai tila, joka on normaalitasolla melko harmitonta ja puhumalla selvitettävää voimistunutta yhteenkuuluvuuden ja riippuvuuden tunnetta. Sen taustalla on melko tyypillisesti eriasteisia kokemuksia ihmissuhdemenetyksistä tai hylätyksi tulemisesta. Mustasukkainen henkilö epäilee ja pelkää usein perusteettomastikin, että toisen osapuolen huomio ja myönteinen tunne kohdistuu kolmanteen osapuoleen ja pois itsestään. (Koskelainen & Stenberg 2020.)

Normaalitason ylittäessään mustasukkaisuus on merkittävä parisuhdeväkivallan riskitekijä ja synnyttää vakavimmillaan voimakkaita, harhaluuloisuushäiriöön verrattavia kuvitelmia parisuhteessa esiintyvistä uskottomuudesta. Vakavasti mustasukkainen henkilö saattaa velvoittaa kumppaniaan kohtuuttomaan todisteluun uskollisuudesta ja ylläpitää parisuhteessa äärimmäisyyksiin menevää kontrollia, kuten sijainnin sekä puhelimen ja muun omaisuuden toistuvaa tarkastamista. Harhaluuloinen mustasukkaisuus voi täyttää koko suhteen ja pahimmillaan tilanne voi kärjistyä vakaviin väkivallan tekoihin. (Koskelainen & Stenberg 2020.)

Kostonhaluisen mustasukkaisuuden piirteiden nähdään sivuavan persoonallisuushäiriöitä ja olevan yhteydessä sitoutumiseen. Mustasukkainen henkilö saattaa kokea valintansa ja siteensä pariutumiseen ja perheen perustamiseen niin lujina, ettei parisuhteen päättymistä, eroa, perheen hajoamista ja näistä selviytymistä nähdä hyväksyttävänä vaihtoehtona puolison uudesta kumppanista puhumattakaan. Vakavimmillaan seurauksena saattaa olla perhesurma tai laajennettu itsemurha. (Koskelainen & Stenberg 2020.)

Mustasukkaisuuden aste ei suoralinjaisesti korreloi väkivaltaisuuden kanssa, ja toisaalta parisuhteessaan väkivaltaisesti käyttäytyvä ihminen ei ole aina vakavasti mustasukkainen. Lisäksi mustasukkaisuuden yhteydessä esiintyvän väkivallan taustalla voidaan useimmiten todeta muitakin samanaikaisia väkivallan riskitekijöitä, kuten mielenterveys- tai päihdeongelma. (Koskelainen & Stenberg 2020.)

Raskausaika ja vanhemmuus voivat lisätä riskiä parisuhdeväkivallalle. Miehet saattavat kokea puolisonsa kasvun nuoresta tyttöystävästä aikuistuneeksi naiseksi ja äidiksi hyvin voimakkaasti. Myös naisen jaettu kaksoisrooli puolisona ja äitinä voi herättää ristiriitaisuutta, jopa mustasukkaisuutta. Uusi tilanne, jossa pariskunnan sukupuolirooleja määrittää myös vanhemmuus, voi olla hämmentävä. Raskaus ja odotus ei millään tavoin suojaa naista parisuhdeväkivallalta, jos suhde on ollut väkivaltainen jo ennestään. Fyysisen väkivallan osuus saattaa juuri raskauden ajaksi hieman laskea palaten kuitenkin lapsen synnyttyä ennalleen. Henkisen väkivallan ja erityisesti seksuaalisen väkivallan säilyminen raskausaikanaakin koetaan psyykkisesti hyvin haavoittavana.

Naiset joita määrittää myös äitiys, kokevat roolinsa väkivaltaisessa parisuhteessa usein ristiriitaisena. Äitiyden ja väkivaltaisen puolison myötä halu ja tarve suojella lasta tai lapsia vahvistuu, mutta samanaikaisesti läsnä oleva väkivalta syö vanhemmuuteen käytettäviä voimavaroja vähentäen kärsivällisyyttä ja lisäten riskiä omaan uupumiseen ja muihin psyykkisiin ongelmiin. (Anttila 2019, 9–12.)

Alttiutta väkivallan kokemiseen saattavat lisätä henkilön *kokemattomuus* ja suojaamattomuus sekä yhtä lailla *turvallinen menneisyys*. Nuoren tai parisuhdeasioissa kokemattoman ihmisen ensi-ihastukseen tai -rakkauteen ei välttämättä useinkaan sisälly tunnistamisvalppautta väkivallan varalta. Jos varovaisuutta tai varauksellisuutta on, se saattaa liittyä enemmänkin oman identiteetin tutkiskeluun ja vahvistamiseen. Samoin aiemman turvallisen parisuhteen ja myönteisen sosiaalisen elämän kokenut henkilö saattaa olla kykenemätön tunnistamaan parisuhdeväkivaltaa. Väkivallalta voi olla vaikea suojautua, jos siitä ei ole riittävästi tietoa tai sen mahdollisuuden on sulkenut oman elämänsä ulkopuolelle. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017.)

Narsistinen persoonallisuushäiriö aiheuttaa parisuhteessa huomattavan epätasapainon ja toista osapuolta manipuloivan asetelman. Parisuhdetta rakentaessa narsisti kykenee tyypillisesti mitä hurmaavimpaan käytökseen saadaksesen ulkoisesti mielekkään ja kulisseita näennäisesti tukevan kumppanin, mutta ensihuuman laannuttua kulissit pettävät ja narsisti saattaa jo pian kaidehtia tuttavapariskunnan onnea. Siinä tilanteessa itsetunnon pönkittäminen vaatii uusia asioita, joita tavoitellessaan narsisti ei kaihda alistaa ja hyväksikäyttää kumppaniaan tai muita läheisiään. Parisuhteessa narsistinen persoonallisuus saattaa rajata kumppaniltaan oikeuksia, joita sallii itselleen tunteakseen elämänsä etuoikeutetummaksi. (Ojanen 2018.)

Narsismissa on kyse omanarvontunteen kehityksen vajavuudesta sekä kyvyttömyydestä tuntea myötätuntoa ja arvostaa muita ihmisiä. Narsistisesta persoonallisuushäiriöstä kärsivä ihminen kokee itsensä ylivertaiseksi suhteessa muihin. Narsisti tuottaa luontaisesti omaa suuremmuttaan tukevia ajatuksia ja mielikuvia. Hän odottaa samansuuntaista ihailua ja tärkeytensä korostamista myös muilta ihmisiltä. Samaan aikaan muiden ihmisten menestys ai-

heuttaa narsistissa kateutta ja alakuloa ja narsisti onkin tauotta valppaana jarruttamaan muiden onnistumista. Narsisti kokee kelpaamattomuudestaan ja riittämättömyydestään valtavia tunnekolauksia, mutta ei kykene yhdistämään niitä itsensä arvostamiseen. Muiden ihmisten vähättelyllä ja voittamisella narsisti pyrkii siis tiedostamattaankin kompensoimaan heikkoa itsetuntoaan, mutta siihen edellä mainitut toimet eivät useinkaan riitä. Narsisti ei tätä itse tunnista ja jatkaa kompensointia. (Lönnqvist ym. 2021, 561–562, 568; Kangasmäki 2010, 12.)

Tuore kirjallisuus (Kuuskorpi 2021, 222–223) nostaa esiin myös narsismin pahanlaatuisen oireyhtymän, jossa ”perusnarsismin” ominaisuudet saavat rinnalleen antisosiaalisen persoonallisuushäiriön piirteitä. Pahanlaatuisen narsismin oireyhtymän omaavan henkilön harhaluuloisuus salaliittoteorioineen, kostonhimo ja tarve alistavaan kontrolliin tekevät parisuhteesta hyvin vaarallisen. Entisestään korostunut vallanhimo sekä taipumus sadismiin luovat todellisen riskin fyysiselle väkivallalle ja henkirikokselle.

Muutkin persoonallisuushäiriöt vaikuttavat tunnesäätelyyn ja käyttäytymiseen. Ne vaikeuttavat vuorovaikutusta eri tavoin ja estävät sairastunutta saavuttamasta tervettä tasapainotilaa tunne-elämässään. Tämä heijastuu parisuhteessa luonnollisesti myös kumppaniin, joka joutuu ottamaan huomioon persoonallisuushäiriöiden oireet, rajoitteet ja haasteet. Muutamissa persoonallisuushäiriöissä voidaan nähdä selvästi kohonnut riski vakaville parisuhdekonflikteille ja sen myötä myös parisuhdeväkivallalle. Joissakin persoonallisuushäiriöissä myös alttius väkivallan kokemiselle voi kasvaa. (Salmi 2018.)

Epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö ilmenee alentuneena kykyinä huomioida toisen ihmisen tarpeita ja oikeuksia, eikä siihen sairastunut henkilö tyypillisesti osaa tunnistaa ja katua välinpitämättömyyttään. Epäsosiaalinen persoona on impulsiivinen, herkästi ärtyvä ja piittaamaton yleisistä käyttäytymisnormeista ja -säännöistä. *Epävakaasta persoonallisuudesta* kärsivä henkilö ravisuttaa parisuhdetta voimakkaasti ailahtelevalla käytöksellään. Tunneskaalan rajut vaihtelet intohimoisesta ihailusta ja myönteisistä tunteista äkilliseen vihanpurkaukseen, hylätyksi tulemisen pelkoon ja edelleen itsetuhoiseen käyttäytymiseen voivat aiheuttaa hämmennystä ja kuluttaa suhteettomasti myös kumppanin

psykkisiä voimavaroja. Tilanne eskaloituu yleensä kriisitilanteissa, jolloin tunnesäätely ja käyttäytymisen kontrolli pettävät kaikkein todennäköisimmin. (Huttunen 2018; F60 Persoonallisuushäiriöt s.a.)

Huomionhakuksessa persoonallisuushäiriössä on kyse nimensä mukaisesti huomion tarpeesta ja pakonomaisesta käyttäytymisestä huomion saavuttamiseksi. Käyttäytymiselle tyypillisiä piirteitä ovat yliaktiivisuus, dramaattisuus ja korostunut seksuaalisuus. Narsismin tavoin huomionhakuinen persoona on hyvin itsekeskeinen ja aiheuttaa sen vuoksi itselleen helposti ihmissuhdeongelmia. Vaikka henkilö saattaa näyttäytyä ulkosuhteissaan hyvin luovana ja energisenä, lähisuhteessa häiriö on omiaan aiheuttamaan väsymistä ja konflikteja. Lisäksi huomionhakuksista persoonallisuudesta kärsivä henkilö on herkemmin muiden manipuloitavissa ja siten alttiimpi väkivallalle. (Huttunen 2018; F60 Persoonallisuushäiriöt s.a.)

Parisuhteessa esiintyvän vallankäytön, systemaattisen alistamisen ja kaltoinkohtelun, fyysisen julmuuden ja eron jälkeisen vainon yhteydessä tulee väistämättä mieleen ihmisen pahuus, ihmisen halu tai tarve tehdä pahoja tekoja ja aiheuttaa kärsimystä toisille ihmisille. Vaikka lähes jokainen tunnistaa, mitä pahuudella tarkoitetaan ja minkälaisiin asioihin se voi johtaa, ei sitä tieteellisenä terminä sellaisenaan käytetä. Jollakin tavoin pahuutta voidaan kuitenkin määritellä ja ainakin tunnistaa siihen vahvasti kytköksissä olevia persoonallisuushäiriöitä ja luonteenpiirteitä. Pahuus on lähes poikkeuksetta monen tekijän summa, ja sen juuret voidaan nähdä samaan aikaan niin kasvuolosuhteissa ja kulttuuriympäristössä kuin psyykkisissä ominaisuuksissa ja aivotoiminnassakin. (Kuuskorpi 2021, 16.)

Edellä kuvattu narsismi yhdessä psykopatian ja machiavellismin kanssa muodostavat ”pimeän triadin” (dark triad), jonka tutkijat nimeävät myös ”kolmen kaupaksi”. Näiden persoonallisuushäiriöiden ja luonteenpiirteiden yhdistyessä saman ihmisen kohdalla pahuutena tunnettu kuva tiivistyy ehkä kaikkein konkreettisimmin. Dark triad -persoonalla on halu, kyky ja uhkarohkeus käyttää toisia ihmisiä pelinappuloina, manipuloida ja vahingoittaa heitä pidäkkeettömästi omaa etuaan tavoitellen tuntematta mitään väärää. Hänelle tuottaa haasteita olla parisuhteessa uskollinen ja sitoutunut. Rehellisyys ja oikeudenmukaisuus

ovat jääneet hyvin vieraksi, eivätkä mitkään piirteet hänessä tue helppoa parisuhdetta. (De Fresnes 2018; Vaaranen 2021; Kuuskorpi 2021, 187.)

Psykopatialla tarkoitetaan ominaisuutta tai piirrettä, jota kuvaavat tunnekyllämyys ja kyvyttömyys empatiaan, ahdistukseen tai pelkoon. Psykopaatti on ihmisenä välinpitämätön ja äärimmäisen itsekes. Psykopatiaan liittyvät myöskin kuvannettavissa olevat aivomuutokset. Psykopatia on vahvasti perinnöllistä, ja jo leikki-ikäisillä lapsilla voidaan todeta tunnekyllämyä käyttäytymistä, esimerkiksi julmuutta eläimiä kohtaan. Toisaalta psykopatian perimässään saanut lapsi voi kasvaa ja kehittyä hyvissä olosuhteissa kelpo kansalaiseksi, joka ei ominaisuuksiaan pahuuteen käytä. (De Fresnes 2018; Vaaranen 2021.)

Machiavellismi ei ole psykiatriassa virallisesti luokiteltu persoonallisuushäiriö, mutta kaikessa tunnistettavuudessaan sitä voidaan pitää sellaiseksi verrattavana. Machiavellismiin liitetään käyttäytymismalli, jonka puitteissa ihminen himoitsee valtaa ja menestystä laskelmoidusti ja keinoja kaihtamatta. Machiavellistinen henkilö on omaa etua tavoitellessaan luontaisesti juonitteleva, petollinen ja ilkeä. Machiavellistinen persoona on pohjimmiltaan varsin epäsosiaalinen, mutta hän peittää sen esittämällä näennäisesti sopeutuvaa, yhteistyökykyistä ja yhteisen edun hyväksi toimivaa ihmistä. Avoin, näkyvä väkivaltaisuus tai julmuus loistavat poissaolollaan, mutta todellisuudessa taustalla on käynnissä kavaluus, jonka tulokset näkyvät myöhemmin. (De Fresnes 2018; Kuuskorpi 2021, 184.)

Parisuhdeväkivallan ja muun lähisuhdeväkivallan riskitekijät linkittyvät vahvasti toisiinsa. Kasaantuminen johtuu usein yksilöllisten ja muiden riskitekijöiden ketjuttumisesta. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan ylisukupolvisuuden taustalla on tyypillisesti sekä lapsuuden trauma väkivallan todistamisesta että sosiaalinen oppiminen väkivaltaiseen ongelmaratkaisuun. Kumpikin voi aiheuttaa väkivaltaa myös omaa reittiään. Traumaattinen kokemus tai kokemussarja saattaa synnyttää traumaperäisen stressihäiriön, johon voi liittyä aggressiivista käytöstä ja väkivaltaisuutta jopa vuosien päästä altistumisesta. Traumakokemukset ovat riski sairastua persoonallisuushäiriöihin tai muihin psyykkisiin sairauksiin, joihin osaan liittyy väkivallan riski. Tästä on esimerkkinä lapsuudessa koetun fyysisen väkivallan tai toisaalta stressaavan ja nöyryyttävän perhedynamiikan yhteydet narsistisen persoonallisuushäiriön syntymiseen. Psyykkisiä

oireita saatetaan toisinaan hoitaa omatoimisesti päihteillä, jotka ovat jo sellaisenaankin vakava väkivallan riskitekijä. (Haapasalo 2008, 38–40; Kuuskorpi 2021, 68–69, 230–231.)

3.5 Parisuhdeväkivallan selitysmalleja

Missä tekijöissä ovat väkivaltaisuuden juuret, ja mikä saa ihmisen käyttäytymään väkivaltaisesti parisuhteessa? Syitä parisuhdeväkivallalle on selitetty erityyppisin teorioin (kuva 4). Teorioita voidaan ryhmitellä sen perusteella, viittaako selitys väkivaltaisuuden taustalla enemmän yksilön ominaisuuksiin vai onko ympäristö- ja ulkopuolisilla tekijöillä tai osuutta teoriassa. (Flinck 2006, 22; Hellsten 2016, 15–16.)

Kuva 4. Parisuhdeväkivallan selitysmalleja

Biologiset teoriat selittävät väkivaltaisuutta perinnöllisten ja biokemiallisten tekijöiden sekä aivojen kehityshäiriön avulla. Ne tutkivat perinnöllisyyden ja häiriökäyttäytymisen yhteyttä. Sen pohjalta väkivaltaisuutta voidaan ymmärtää

geeniperimän ja esimerkiksi aggressiivisuuden vahvistumisena sitä kautta tiettyillä yksilöillä. *Yksilöllisen patopsykologian* mukaan väkivaltainen käyttäytyminen pohjautuu varhaiseen persoonallisuusrakenteen häiriöön. Tämän teorian pohjalta väkivaltaisuus voidaan käsittää persoonahäiriönä tai psyykkisen sairauden oireena ja tie väkivallattomampaan elämään syntyy psyykkisiä rakenteita korjaamalla ja vahvistamalla. (Flinck 2006, 23; Hellsten 2016, 16.)

Parisuhteen ja perheen vuorovaikutusteoria tarkastelee väkivallan kontekstina koko perhettä ja selittää väkivaltaa perheen ominaisuuksiin sopimattomilla vuorovaikutusmalleilla. Parisuhteessa tunne-elämä on vapaampaa ja vähemmän kontrolloitua verrattuna yleiseen, julkiseen käyttäytymiseen. Siten vastavuoroinen reaktio kumppanin ärsykkeisiin voi olla herkemmin pidäkkeetöntä ja johtaa aggressiivisiin ylilyönteihin, joita parisuhteen ulkopuolella ei nähdä välttämättä koskaan. Lisäksi kumppanin provosoivaan viestiin saatetaan reagoida matalammalla kynnyksellä juuri omassa kodissa, jossa ympäristö on tuttu ja kaiken huomion voi käyttää vuorovaikutukseen. (Haapasalo 2008, 47–48.)

Läheisissä ihmissuhteissa tunneskaala on laajempi ja tunteiden osoittaminen voimakkaampaa kuin vieraisissa tai satunnaisissa ihmiskontakteissa. Tämä koskee myös kielteisiä tunteita. Siinä, missä vieraan ihmisen ystävällinen tervehtiminen vastaa läheisessä ihmissuhteessa halausta, voi vastaavasti tuntemattomaan ihmiseen kohdistuvan haukkumisen taustalla oleva tunne saada parisuhteessa aikaan kumppanin pahoinpitelyn. Tavallisesti myönteiset tunteet läheistä kumppania kohtaan estävät väkivaltaisen käytöksen, mutta joskus tekijä kokee aggressionsa oikeuttavan väkivaltaan. Kielteisten tunteiden eskaloituessa ja suojausmekanismien pettäessä väkivalta voi olla lähisuhteessa siten spontaanisti huomattavan vakavaa. (Haapasalo 2008, 47, 49.)

Sosiaalisen oppimisen teoria selittää väkivaltaa vallitsevassa perhe- ja kulttuurisyhteisössä opittuna ratkaisukeinona lähisuhteen ongelmiin. Lapsi havainnoi kodin tapahtumia ja tottuu näkemäänsä ja kokemaansa väkivaltaan. Väkivaltaasta tulee osa perhekulttuurin jatkumoa, kun lapsi käyttää väkivaltaa suurella todennäköisyydellä varttuessaan ja myöhemmin roolissaan vanhempana.

Sosiaalisen vaihdon teorian mukaan parisuhde suojaa väkivallan tekijää ja madaltaa kynnystä käyttää väkivaltaa. Läheisessä suhteessa väkivallan seuraamukset jäävät muuta ympäristöä vähäisimmiksi. (Flinck 2006, 23; Hellsten 2016, 19.)

Sosiaalinen rakenneteoria tukeutuu ajatukseen yhteiskunnan synnyttämästä valta-asetelman epätasapainosta ja patriarkaattista. Teoria selittää erityisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvaa kontrollia ja vallankäyttöä. *Sukupuolirooliteoria* sivuaa osittain sosiaalista rakenneteoriaa. Sukupuolet oppivat kulttuurillisesti tietyt maskuliinisuutta ja feminiinisuutta tukevat roolit. Naisten poikkeava käyttäytyminen odotuksiin nähden aiheuttaa miehissä nousevaa maskuliinisuuden korostamista vallan- ja voimankäyttöä lisäämällä. Väkivaltaa voidaan selittää myös *mielenterveys- ja päihdeongelmilla*, joita on käsitelty aiemmin tässä työssä hieman eri kontekstissa. (Flinck 2006, 23; Hellsten 2016, 18.)

Yhteiskunnallista tilannetta talous-, työ- ja hyvinvointipolitiikan näkökulmista tarkasteltuna voidaan pitää osaltaan väkivaltaa selittävänä teoriana. Väkivaltaisuuksella ja sen lisääntymisellä nähdään yhteys toimeentuloon ja vallitsevaan työllisyystilanteeseen. Lama tai työttömyys heikentävät perheiden taloudellista tilannetta ja lisäävät syrjäytymistä ja muita sosiaalisia ongelmia, joista eriaisteiset perheensisäiset jännitteet ja konfliktit ovat esimerkkejä. (Hellsten 2016, 18.)

4 PARISUHDEVÄKIVALLASTA IRROTTAUTUMINEN

4.1 Parisuhdeväkivallan tunnistaminen

Väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen on samalla tavoin prosessi kuin siihen ajautuminenkin. Prosessi käynnistyy parisuhteeseen juurtuneen väkivallan tunnistamisesta ja halusta muuttaa olosuhteita. Useimmiten parisuhdeväkivallan tunnistamista on edeltänyt vaihe ja olotila siitä, että jokin asia elämässä vaikeuttaa hyvinvointia ja ihminen saattaa etsiä syytä usein melko epämääräisiinkin oireisiin itsestään tai kodin ulkopuolelta. Lopulta tarkastelu saattaa kohdistua myös parisuhteeseen ja sen dynamiikkaan. Antaako parisuhde toivottuja asioita ja mikä on kumppanin viesti tunnetasolla? Saako parisuhteessa olla oma itsensä? Onko parisuhde turvallinen? (Väkivaltaa ei pidä siehtää s.a.)

4.2 Väkivaltaisesta parisuhteesta eroaminen

Eron mahdollisuus väkivaltaisesta kumppanista ja parisuhteesta tulee aktiivisemmin käsittelyyn yleensä siinä vaiheessa, kun kokijaosapuoli oivaltaa väkivallan jatkuvan tai raaistuvan toiveista ja lupauksista huolimatta. Tätä vaihetta ovat edeltäneet usein toistuvat, ohimenevät ajatukset parisuhteen päättymisestä. Syyt eroajatusten hylkäämiselle ovat pitkälti samat kuin perusteet parisuhteessa pysymiselle eli sitkeä yhteenkuuluvuuden ja ihmissuhteen tarve sekä yksinjäämisen pelko. Myös eron taloudellinen kertavaikutus tai eron jälkeinen toimeentulo saattaa mietityttää. Lapsiperheissä on tyypillistä perustella suhteeseen jäämistä sillä, että ero ja turvallisempi erillisvanhemmuus olisivat lapsille traumaattisempi kokemus kuin toistuva, todistettava väkivalta vanhempien välillä. Joskus myös ulkopuolinen, sosiaalinen paine ja jopa eroaikeista syyllistäminen sekä ystävien hylätyksi tulemisen pelko pitävät kokijan parisuhteessa väkivallasta tai sen uhkasta huolimatta. Vaikka eläminen väkivaltaisessa suhteessa voi olla hyvin vaarallista, kokijan mielessä ero ja sen arvaamattomat seuraukset voivat näyttäytyä vielä vaarallisempina. Tätä tunnetta ovat omiaan vahvistamaan kumppanin uhkaavat viittaukset mahdollisten eroavausten ja -keskusteluiden yhteydessä. (Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen s.a; Nikupeteri 2016, 39.)

4.3 Eron jälkeinen vaino

Parisuhdeväkivalta ei lopu aina parisuhteen päättymiseen ja eroon väkivaltaisesta kumppanista. Eron jälkeinen vaino on parisuhdeväkivallan muoto tai kokonaisuus, joka kytkeytyy päättäneeseen tai päättymässä olevaan parisuhteeseen tai sen uhkaan. Toteutuessaan sitä esiintyy ja jatkuu keskimäärin parin ensimmäisen vuoden ajan erosta, mutta vaihteluväli on laaja ja vainokäyttäytymistä voi esiintyä myös parisuhteen aikana. Eron jälkeisessä vainossa ex-kumppaniin kohdistuu yksittäisten väkivallan tekojen sijaan pitkäaikainen, piinaava ns. vainotekojen sarja tai kirjo, joka voi sisältää ahdistelua, häirintää, uhkailua, pelottelua, kontrollointia, kotiin tunkeutumista ja fyysistä väkivaltaa. Myös teknologiapohjainen väkivalta eri konteksteissa, kuten viestintä, häirintä ja seuraaminen puhelimen ja verkon eri alustoilla, on vainoon liittyen varsin yleistä ja antaa tekijälle huomattavan paljon mahdollisuuksia toimia, myös anonyymisti ja huomaamatta. Yhtä lailla sähköiset kanavat ja digitalisoitumi-

nen antavat mahdollisuuden identiteettivarkauksiin ja toisena henkilönä esiintymiseen. Eron jälkeisen vainon motiiveissa on vaihtelua. Yksinkertaisimmillaan vainoaja ajattelee kääntävänsä toisen osapuolen pään vainoteoilla tavoitteenaan päättyneen parisuhteen jatkuminen. Toisaalta kyse voi olla määrätietoista ja sadistisesta suunnitelmasta piinata ex-kumppania ilman emotionaalista sidettä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Nikupeteri 2016, 39–42.)

On melko tyypillistä, että vainoteot vaikuttavat välillä heikentyvän tai loppuvan, mutta usein tekijä aktivoituu hiljaisen vaiheen jälkeen uudelleen. Vaino voi sisältää myös ei-väkivaltaisia tekoja, joiden merkitys avautuu vain ex-kumppaneiden kesken ja joiden rikosoikeudellinen käsittely on erittäin haastavaa. Siitä klassinen esimerkki on kukkien lähettäminen, jossa teon eleellinen merkitys voi olla täysin vastakkainen näkökulmasta riippuen. Ominaista eron jälkeiselle vainolle on arvaamattomuus sekä heikko ennakoitavuus ja todennettavuus. Parisuhteessa ollessaan väkivallan kokija voi havainnoida ja jossain määrin ennakoida väkivaltaisen kumppaninsa toimintaa, mutta vainossa paikan ja ajan määrittäminen voi olla huomattavan vaikeaa. Tekijällä puolestaan on yhteisen historian ansiosta melko tarkka tieto kokijan elämästä, tottumuksista ja rutiineista. Kokija kykenee ehkä muuttamaan rutiinejaan tarvittaessa jossain määrin, mutta esimerkiksi lapsiperheissä arki säilyy todennäköisemmin vakaana ja tekijälle helpompana tarkkailla. Tekijää suojaa myös asuinpaikan valinnan ja liikkumisen vapaus, jonka taakse voi kätkeytyä, vaikka tunnetasolla vaikutus ex-kumppaniin olisi ilmeinen. Eron jälkeinen vaino muistuttaa luonteeltaan intiimiterrorismia ja pakottavaa kontrollia. Se on parisuhdeväkivaltana yleensä vakavaa, ja siihen sisältyy myös erilaajuisten henkirikosten vaara. (Nikupeteri 2016, 39–40, 42–44.)

Parisuhteen päättymiseen voi liittyä luopumisen ja kiintymyksen kariutumisen myötä katkeruutta ja halua ex-kumppanin psyykkisen hyvinvoinnin horjuttamiseen. Vainoteot voidaan nähdä jonkinlaisena kanavana negatiivisten tunteiden käsittelyyn varsinkin tilanteissa, joissa tekijä kokee olevansa jätetty tai hylätty. Kyse voi olla oman pettymyksen, kateuden tai mustasukkaisuuden tunteen projisoinnista entiseen kumppaniin. Ero ja sen jälkeinen tyhjyyden tunne voivat toimia myös kytevää tai aiempaa väkivaltaisuutta laukaisevana tai vahvis-

tavana tekijänä. Tekijä voi käyttää yhteisiä lapsia tai emotionaalisia syitä toimintansa viittana saadakseen kontaktin ex-kumppaniinsa. (Nikupeteri 2016, 39–40, 42–44.)

Eri tutkimusten mukaan noin 10–30 prosenttia naisista ja noin 2 prosenttia miehistä kohtaa eron jälkeistä vainoa parisuhteissaan jossain vaiheessa elämässään. Vainoamisella on vahva yhteys parisuhteen aikaiseen väkivaltaisuu-teen, ja alkava vaino kuvataankin usein sen jatkeena. Suhteen aikainen kontrollointitaiipumus ja henkinen väkivalta lisäävät riskiä eron jälkeiseen vainoon. Parisuhteen päättymisen tai asumuseron jälkeen noin puolet naisten mies-kumppaneista jatkaa väkivaltaista käyttäytymistään, jos sitä on ollut jo parisuhteessa. Toisaalta parisuhteen aikainen väkivalta ja seksuaalinen kanssakäyminen ex-kumppanin kanssa lisäävät erityisesti fyysisen väkivallan riskiä eron jälkeen. (Anttila 2019, 11; Nikupeteri 2016, 41.)

4.4 Parisuhdeväkivallasta toipuminen

Parisuhdeväkivallasta toipuminen alkaa useimmiten kokijan uskalluksesta tunnistaa, myöntää ja nimetä väkivalta ja jättää vastuu siitä tekijälle. Toipuminen on luonnollisesti hyvin yksilöllisistä, eikä täysin samanlaisia tarinoita ja polkuja eri toipujien välillä juurikaan ole. Yhteneväistä lienee kuitenkin se, että toivuttuaan moni kuvaa elämänsä ja ajatuksiensa muuttuneen pysyvästi eikä paluuta entiseen ole. Arkitodellisuutta ja ympäröivää maailmaa saatetaan jäsenellä aikana ennen väkivaltaa ja sen jälkeen. Toipumiseen liittyy toki muitakin yhtäläisyyksiä ja teemoja, joita varmasti jokainen parisuhteessaan väkivaltaa kokenut joutuu kohtaamaan ja käsittelemään uuden alun kynnyksellä ja monesti sen jälkeen. Minäkuva ja turvallisuuden tunne ovat niistä keskeisimpiä. Väkivalta haavoittaa ja muuttaa ihmistä peruuttamattomasti vastoin omaa tahtoa ja hallintaa. Vaikka väkivaltainen parisuhde olisi uskottavasti takana, luottamus toisiin ihmisiin ja elämän normalisoitumiseen vaihtelee päivittäin, viikoittain ja kuukausittain. Tämä voidaan nähdä ikään kuin jatkumona aiemmalle elämälle ja parisuhdeväkivallan kaavalle, jossa hyvien ja huonojen jaksojen, uskon ja pettymyksen, lämpimän ja kylmän vaiheet vuorottelevat. Tästä joutu- en toipujan voi olla vaikea luottaa, että jokin asia olisi uudessakaan tilan-

teessa pysyvää tai kestävää. Toipumisprosessi voi olla varsin pitkä ja kivikkoisen, ja siksi omakohtaista kärsivällisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja armollisuutta tarvitaan. (Naisten linja 2022.)

Toipumiseen ja elämän uudelleenrakentumisen vaikuttaa keskeisesti myös sellaisia psyykkisiä tai fyysisiä oireita tai vaurioita on korjattavana. Jos henkilö kärsii traumaperäisestä stressihäiriöstä ja siihen liittyvistä oireista pelkotiloineen, univaikeuksineen ja kognitiivisine häiriöineen hyvin kokonaisvaltaisesti, paluu työelämään tai opiskeluiden pariin ei ole kovinkaan todennäköistä, saati helppoa. Tukiverkostosta riippuen myös sosiaaliset kontaktit saattavat hiipua ja riski eristäytymiseen, itsetuhoisiin ajatuksiin sekä haitallisiin selviytymiskeinoihin, kuten päihteiden käyttöön, kasvaa. Tarkoituksenmukaiseen toipumisprosessin käynnistymiseen tarvitaan varsinkin alkuvaiheessa usein ulkopuolinen, ammattimainen taho, käytännössä lähisuhdeväkivaltatyöntekijä, joka ymmärtää ja uskoo kokijan kertomuksen. Parisuhdeväkivaltakokemuksen jakaminen luottamuksellisesti vaatii yhteisen kielen ja turvallisen ympäristön, jota harvoin muun tyyppinen taho voi resurssiensa puitteissa tarjota. Kokonaisvaltainen väkivallasta toipuminen vaatii myös ammattimaista verkostoyhteistyötä ja oikea-aikaista palveluohjausta. Pitkäaikaisten, psyykkisten oireiden arviointi, hoito ja käsittely ja elämäntilanteen korjaantuminen vaativat useimmiten psykiatrian ja muun sosiaali- ja terveyssektorin palveluja. (Naisten linja 2022.)

5 PARISUHDEVÄKIVALTA SUOMESSA

Suomessa käytävä keskustelu parisuhdeväkivallasta on vasta parin viime vuosikymmenen aikana liikkunut yhtenäisemmin siihen suuntaan, jossa se maailmalla on ollut jo 1970-luvulta lähtien. Suomessa pidättäytyttiin pitkään varsin neutraalisti itse konfliktissa ja vuorovaikutuksen haasteissa eikä parisuhteen kokonaisvaltaista dynamiikkaa ja sukupuolien välistä eroa parisuhdeväkivallan kokemisessa ehkä osattu tai haluttu nähdä ja tunnistaa. Parisuhteen osapuolten välinen väkivalta kuvattiin enimmäkseen osana perheväkivaltaa ja osana perheen sisäisiä ongelmia. Pienellä varauksella ajan henkeä voisi tulkita niinkin, että perheiden ja parisuhteiden suojattu asema haluttiin säilyttää ennallaan, kuten se yhteiskuntarakenteen vuoksi oli ollut ennen tasa-arvokeskustelun avausta ja 60–70-lukujen murrosta. Perinteiset sukupuoliroolit yhteiskunnassa mullistuivat, kun naiset lähtivät kodeista työelämään. Uudessa ajassa

nainen pystyi yhä enemmän määräämään omasta elämästään ja entiset rooliodotukset alkoivat vähitellen menettää merkitystään. (Hautala & Ojalehto 2021, 11–12; Jegorow 2021; Keskinen 2008, 314.)

Huomattavimpia tekijöitä myönteisessä muutoksessa lienevät aiheeseen liittyvä tutkimus ja lisääntynyt yhteiskunnallinen keskustelu. Osaltaan myös kansainväliset sopimukset velvoitteineen ovat vaikuttaneet reagointiin ja pakottaneet toimenpiteisiin. Tosin edelleenkin suomalaisnaisten asemassa ja suomalaiskotien turvallisuudessa riittää huomautettavaa. Tämän päivän Suomessa kuitenkin tunnistetaan ja tunnustetaan, että lähisuhdeväkivalta on hyvin sukupuolittunutta. Joka vuosi Suomessa tulee viranomaisten tietoon yli 10 000 lähisuhdeväkivaltarikosta, joista valtaosa on parisuhdeväkivaltaa. Neljässä viidestä kirjatusta lähisuhdeväkivaltatapauksesta kokijana on nainen ja tekijänä mies, joka on yleensä kokijan puoliso tai seurustelukumppani. (Hautala & Ojalehto 2021, 12–13; Tilastokeskus 2020.)

Parisuhdeväkivallan yhteydessä puhutaan myös ilmiön sukupuolistumisesta. Termi viittaa parisuhdeväkivallan prosessiin ja tapoihin, joilla väkivalta vaikuttaa eri sukupuoliin ja joilla eri sukupuolet väkivallan vaikutuksen parisuhteessaan kokevat. Parisuhdeväkivalta on myös luonteeltaan erilaista eri sukupuolille. Lisäksi käsite on merkittävä arvioitaessa yhteiskunnallisten palveluiden vaikuttavuutta ja oikeasti suunnattuja resursseja sekä rikosoikeuden käytäntöjä. Käsitteenä se eroaa siten selkeästi sukupuolittumisesta, joka taas kuvaa väkivaltaan tai mihin tahansa muuhun ilmiöön liittyviä, faktisesti toteutuvia tilastollisia eroja sukupuolten välillä. (Raunio 2022, 14–15; Niklander ym. 2019, 13–14; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022.)

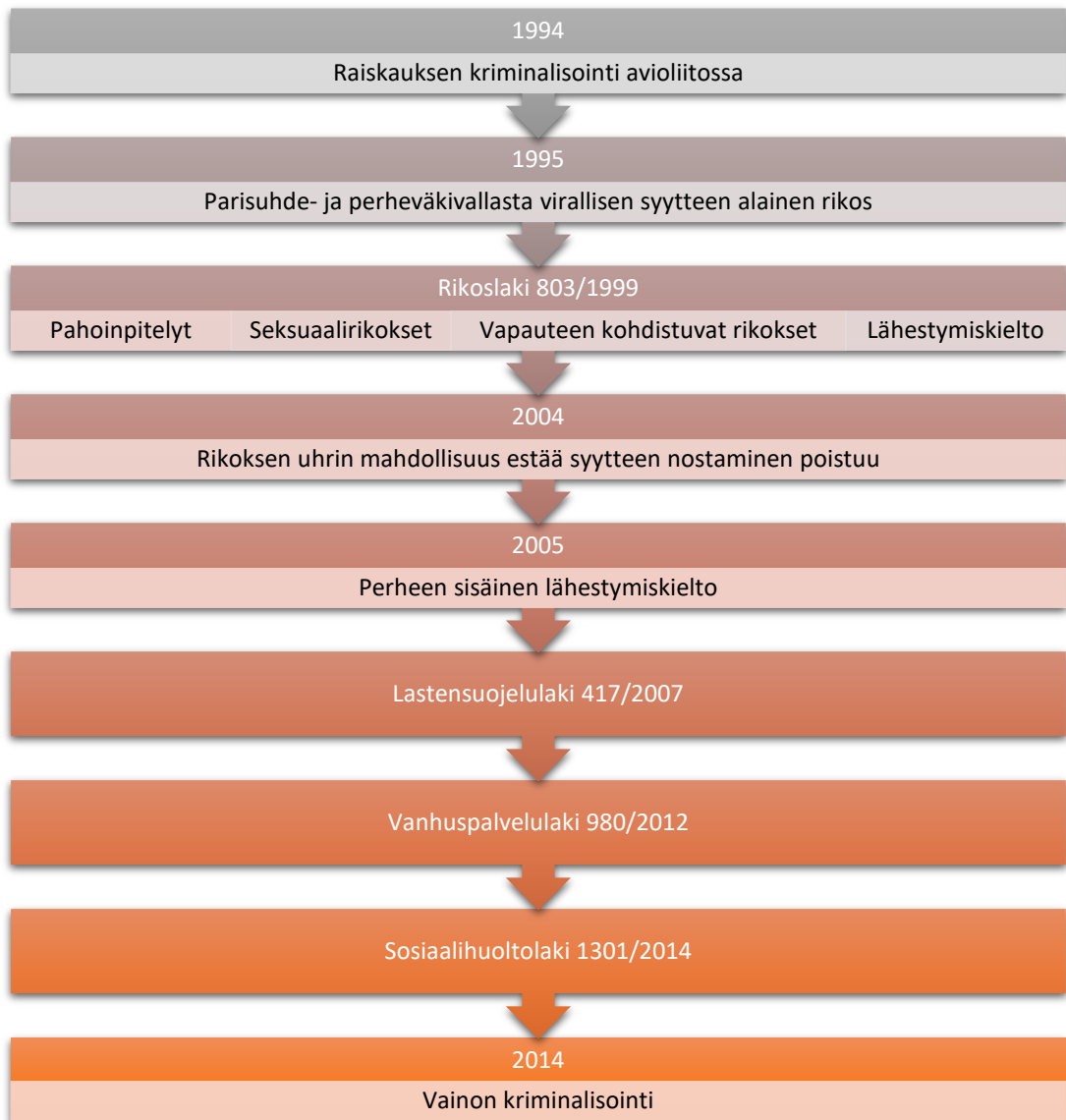
Yksi suurimmista haasteista parisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja kitkemisessä on edelleen sen suojattu asema myönteisestä muutoksesta huolimatta. Tilastojen ja resursoitavien palveluiden kannalta tilanne on ongelmallinen, sillä arvioiden mukaan vain noin kymmenesosa kaikesta lähisuhdeväkivallasta tulee eri viranomaisten tietoon. Parisuhdeväkivalta tapahtuu pääosin kodin seinien sisäpuolella katseilta suojassa ja perheen ulkopuolisten todistajien ulottumattomissa. Väkivallan tekijää suojaa lisäksi väkivallan kokijan pelko, syyllisyys ja häpeä. Pysyttely väkivaltaisessa suhteessa saattaa olla joskus koki-

jalle turvallisemmaksi koettu vaihtoehto kuin siitä irrottautuminen. Manipulatio, opittu käyttäytyminen ja korkea kynnyksen kertoa väkivallasta henkilökohtaisena kokemuksena vaikeuttavat osaltaan väkivallan kierteen katkeamista parisuhteissa. Väkivallan kokeminen, sille altistuminen ja lapsuudessa opitut väkivaltaiset ongelmanratkaisumallit siirtävät parisuhdeväkivallan kulttuuria myös tuleville sukupolville. (Piispa 2011, 15; Hellsten 2016, 7–8; Holappa 2015, 25–26.)

Vaikka yhteiskunnallisen keskustelun siirtyminen sukupuolettomasta ja neutraalista perheväkivallasta ja konfliktikeskeisyydestä kohti sukupuolittunutta raportointia on reilua ja oikeutettua, on siltäkin haittansa. Naisten korostunut ja sinänsä tosiallinen enemmistö väkivallan kokijoina ja vastaavasti miesten leima tekijöinä saattavat hieman hillitä miesten ulostuloa kokijan roolissa. Miehen alisteinen asema naiseen nähden on kuvattu perinteisesti varsin epätoiminnalliseksi, ja edelleen yleisesti vallitseva ja ehkä tavoiteltukin selviytymismyytti ylläpitää käsitystä. Miespuoliseen väkivallan kokijaan liitetään herkästi itsetuntoa entisestään heikentäviä ominaisuuksia, kuten heikkous, nöyrytyminen ja kyvyttömyys pärjätä miehenä heterosuhteessaan. Lisäksi mieskokijan rooli saatetaan nähdä ammattilaisten kontakteissa epäuskottavana tai ainakin poikkeuksellisenä eikä sen tunnistaminen tai siihen suhtautuminen ole välttämättä yhtä luontevaa kuin naiskokijoiden kohdalla. (Arjoranta 2020, 17.)

5.1 Parisuhdeväkivaltaan liittyvät lainsäädäntö ja sopimukset

Laki arvioi parisuhdeväkivaltaa väkivaltaisten tekojen ja väkivallasta aiheutuneiden vahinkojen kautta. Ei ole mitään spesifiä nimikettä, joka kuvaisi juuri parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa kokonaisuutena. Rikosnimikkeistä ainoastaan vainoaminen voidaan nähdä sellaisena, jossa tekoja ja niiden uhkaa arvioidaan kokonaisuutena ja osin myös riskiä ennustaen. Muutoin parisuhdeväkivaltaa koskevat tai siihen sovellettavat lait koostuvat lähinnä rikoslain (Rikoslaki 19.12.1889/39) eri luvuista ja nimikkeistä (kuva 5). Suurin osa niistä on päivitetty ajanmukaisiksi verrattain myöhään 1990-luvulta alkaen eli samaan tahtiin kuin yleinen diskurssikin parisuhdeväkivallasta on käynnistynyt. (Lindqvist 2009, 17, Nikupeteri & Laitinen 2017, 26; Ensi- ja turvakotien liitto 2022b.)

Kuva 5. Parisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö ja lakimuutokset viime vuosikymmeninä (Ensi- ja turvakotien liitto 2022b; Siltala ym. 2022, 22)

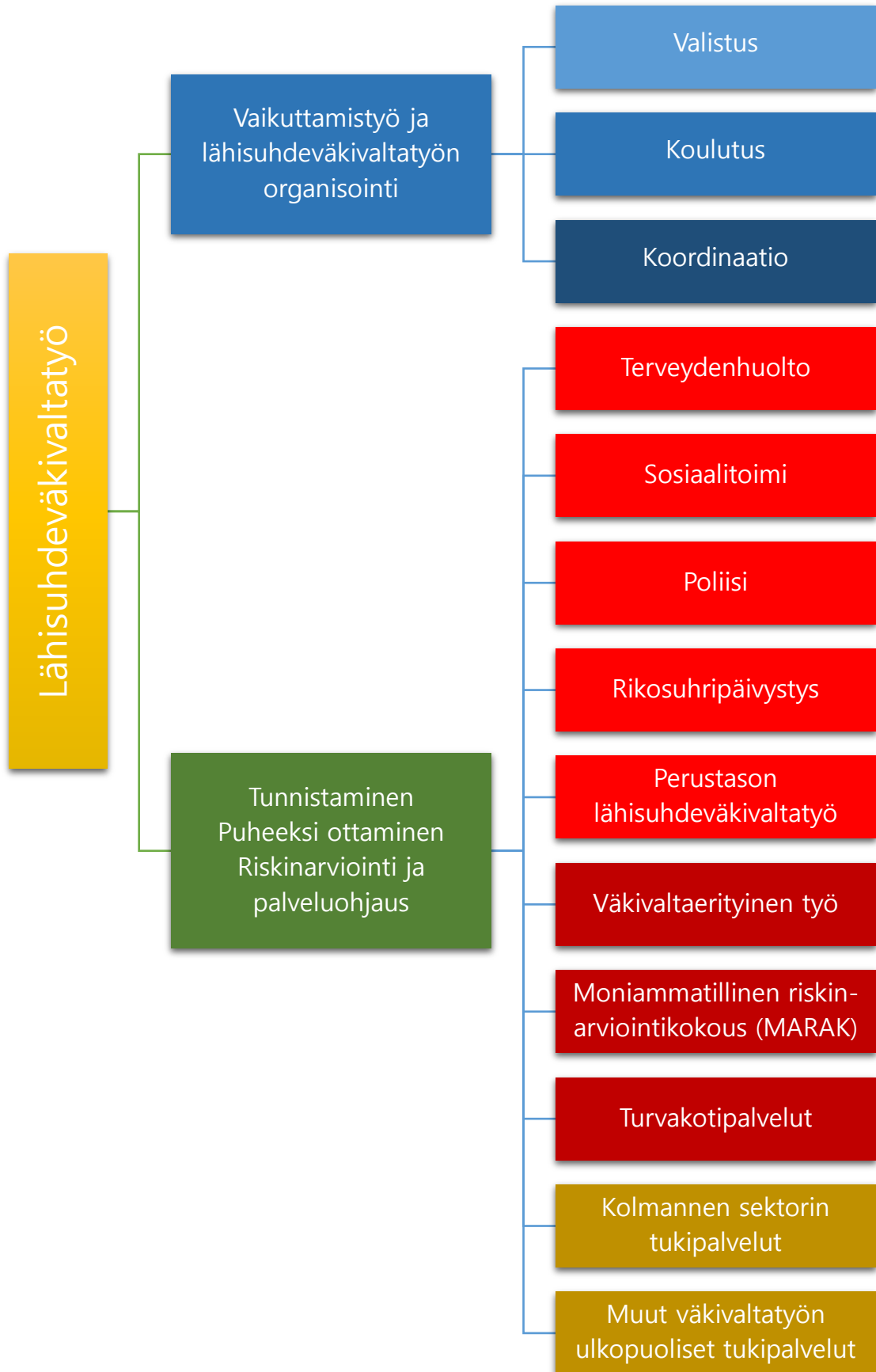
Vuonna 2015 Suomi hyväksyi ja saattoi voimaan Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, joka tunnetaan myös *Istanbulin sopimuksena*. Sopimuksella ja sen ratifioinnilla on ollut merkittävä osa lähisuhdeväkivaltadiskurssin nostamisessa nykytasolle. Vuonna 2017 valtioneuvosto asetti lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen ja lähisuhdeväkivaltatyön suunnittelusta ja ohjauksesta vastaavan sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan, NAPEn. Sen tehtävä on ollut laatia Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon liittyvistä toimenpiteistä suunnitelma sekä seurata ja valvoa suunnitelman toteutumista. Järjestyksessään toinen toimenpidesuunnitelma kattaa vuodet 2022–2025. (Riski & Viuhko 2022, 7–9.)

NAPEn alaisuudessa toimii myös järjestöryhmä. Valtakunnallisen ja alueellisen koordinoinnin tavoitteena on turvata palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä yhdenmukaistaa siinä käytettäviä työ- ja palvelumuotoja. Käytännön asiakastyön hoitaa lähisuhdeväkivaltatyöhön erikoistuneiden järjestötoimijoiden verkosto sekä osittain julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimana. Lähisuhdeväkivaltatyön järjestäminen on kuntien vastuulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.)

5.2 Lähisuhdeväkivaltatyö

Nykypäivän lähisuhdeväkivaltatyössä voidaan nähdä kaksi eri linjaa (kuva 6), joiden rajapinta on väkivallan konkreettisessa tunnistamisessa yksilötasolla. Yksilötasoisesta väkivallan tunnistamisesta ja siihen liittyvän työskentelyn ulkopuolella lähisuhdeväkivaltatyö on vaikuttamistyötä, jolla pyritään lisäämään kansalaisten ja päättäjien sekä paikoin viranomaistenkin tietoisuutta lähisuhdeväkivallasta ilmiönä. Se on myös koulutusta, jolla lisätään ammattilaisten taitoja ja työkaluja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja tarkoituksenmukaiseen palveluohjukseen.

Lähisuhdeväkivallan ymmärtäminen ilmiönä madaltaa kynnystä ottaa väkivalta puheeksi, helpottaa sen sanoittamista ja auttaa hahmottamaan lähisuhdeväkivaltaa myös laajempina kokonaisuuksina sen kaikkine muotoineen ja toisiinsa kietoutuneine ilmenemistapoineen. Yleisen yhteiskunnallisen vaikuttamistyön keskeisimpiä tavoitteita on tuoda lähisuhdeväkivalta näkyväksi, murtaa siihen liittyvää häpeää ja tabuja sekä muuttaa yksilöllistä ja yhteisöllistä ajattelua väkivallattomampaan suuntaan. Asiakastyön ulkopuolella tapahtuu myös kunnallinen tai alueellinen lähisuhdeväkivaltatyön koordinointi, jonka tehtävä on ohjaus- tai yhteistyöryhmän avulla laatia kuntatason toimenpidesuunnitelma sekä varmistaa palveluverkoston tarkoituksenmukaisuus ja ammattihenkilöstön riittävä lähisuhdeväkivaltatyön osaaminen. Ilman tällaista poikkivaltatonta elintä lähisuhdeväkivaltatyön tavoitteet ja tulokset jäävät helposti hyvin laihoiksi. (Lindqvist 2009, 10; Nipuli 2019, 56–57.)

Kuva 6. Lähisuhdeväkivaltatyön rakenne Suomessa

Tilanteessa, jossa lähisuhdeväkivalta on otettu puheeksi ja tunnistettu, asiakas ohjataan palveluverkostossa tarkoituksenmukaiseen yksikköön ja väkivaltatyö voidaan kohdistaa täsmällisesti yksilöön eli väkivallan kokijaan tai tekijään. Perhetilanteissa myös lähisuhdeväkivallalle altistuvien lapsien tulee saada tukea. Kohdistettu lähisuhdeväkivaltatyö on psykososiaalista ohjauskeskustelua väkivallan osapuolten kanssa omilla tahoillaan. Kun kyseessä on parisuhdeväkivalta, työn tavoitteena on väkivallan loppuminen parisuhteen sisällä tai väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautuminen sekä väkivaltakokemusten aiheuttamien haittojen minimointi ja elämän uudelleenrakentuminen ilman väkivaltaa. (Perheväkivaltaklinikka 2022.)

Lähisuhdeväkivallan voi ottaa puheeksi tai sitä voi epäillä kuka tahansa soveltuvassa työssä toimiva ammattilainen tai viranomainen. Sen voi tuoda esille myös asianosainen itse asioidessaan sosiaali- tai terveydenhuollon, poliisin tai kolmannen sektorin palveluissa. Paikoin on tarjolla erityisesti lähisuhdeväkivaltatyöhön keskittyneitä palveluita, joihin väkivaltaa tehnyt tai kokenut voi saada kontaktin ohjattuna muista palveluista tai joihin hän voi ottaa yhteyttä suoraan. Valtakunnallisesti näiden väkivaltaerityisten palveluiden saatavuudessa ja tarjonnassa on paljon vaihtelua, ja pääsääntöisesti ne ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin ja väestökeskittymiin, mutta joitain poikkeuksiakin on. Lähtökohtaisesti väkivallan kokijoille on palveluita ja kanavia tarjolla laajemmin ja tasalaatuisemmin kuin tekijöille, tosin kynnys avun hakemiseenkin on kokijoilla tekijöitä matalampi. (Lindqvist 2009, 10; Björninen 2014, 7; Nipuli 2020, 33–34.)

Lähisuhdeväkivallan kokijatyössä kohdataan ihmisiä, joiden kokemasta väkivallasta voi olla pitkäkin aika. Väkivallan tekijän kanssa ei olla välttämättä enää tekemisissä, mutta koettu väkivalta on saattanut nousta eri syistä pintaan, tullut uudelleen ajankohtaiseksi käsitellä tai sitä ei ole käsitelty koskaan. Toisaalta väkivaltaa voi olla yhä nykytilanteessa, sitä on voinut jatkua pitkään ja parisuhteessa on eletty väkivallasta huolimatta. Nykyhetkessä jokin on laukaissut tarpeen avun hakemiseen ja vastaanottamiseen, siihen on löytynyt voimavaroja tai kynnys palveluihin hakeutumiseen on muutoin madaltunut. Yhtä lailla parisuhde voi olla väkivallan takia kriisissä. Väkivalta voi olla tällöin uutta, uudelleen akuuttia tai raaistunutta ja tilanne saattaa vaatia välittömiä

muutoksia ihmissuhteissa ja asumisjärjestelyissä arjen turvaamiseksi. Kriisissä olevaa parisuhde- ja perheväkivaltatilannetta saattavat olla turvaamassa myös poliisi ja sosiaaliviranomaiset. (Perheväkivaltaklinikka 2022.)

Kokijatyön alkutilanteessa arvioidaankin ensisijaisesti parisuhteen ja mahdollisen muun perheen nykyhetken turvallisuus. Jos tilanne on haastava ja väkivallan riski merkittävä, mietitään yhdessä kokijan kanssa välitöntä, turvallista vaihtoehtoa asumiselle. Tarvittaessa se voi olla turvakoti. Mikäli väkivaltaisen parisuhteen keskellä elää alaikäisiä lapsia, on heidän elinolosuhteensa ja turvallisuutensa lain nojalla arvioitava, vaikka aikuiset parisuhteen osapuolet tilannetta vähättelisivätkin. Varsinaisissa tapaamisissa lähisuhdeväkivaltaa kartoitetaan tarkemmin. Väkivallan laatu ja määrä käydään läpi kohta kohdalta ja yleensä laaditaan myös turvasuunnitelma uuden, uhkaavan väkivaltatilanteen varalle. Lähisuhdeväkivallan kartoitus voi olla ensimmäinen kerta, kun kokija jäsentelee konkreettisesti kokemaansa väkivaltaa. Usein tässä tilanteessa kokija myös havahtuu väkivallan keston ja monimuotoisuuteen. Lähtökohtaisesti väkivallasta ja parisuhteen tilanteesta puhuminen vähentää painolastia. Parisuhdeväkivallan vankilaan kokijan teljennyt häpeä ja syyllisyys saa ehkä ensi kertaa mahdollisuuden väistyä, kun täysin ulkopuolinen ammattilainen sanoo ilmiötä ja antaa asioihin uutta näkökulmaa. (Perheväkivaltaklinikka 2022.)

MARAK eli moniammatillinen riskinarviointikokous on vakavan ja komplisoituneen parisuhdeväkivallan ratkaisukeskeiseen käsittelyyn tarkoitettu elin, joka on suunnattu väkivallan kokijaosapuolelle. Nimensä mukaisesti MARAK on moniammatillinen työryhmä, joka koostuu lähisuhdeväkivaltatyöhön kytköksissä olevien tahojen ja lähisuhdeväkivaltaa työssään kohtaavien ammattilaisten joukosta. MARAK-toimintaa on alueellisesti yli 40 paikkakunnalla ja se koontuu säännöllisesti, yleensä kerran kuukaudessa. Käsiteltävä parisuhdeväkivalta-asia tuodaan MARAKiin aina asiakkaan luvalla. Ennen MARAK-käsittelyä asiakas on voinut olla asiakkuudessa missä tahansa palvelussa ja hänen tilanteestaan on tehty parisuhdeväkivallan tilannetta kartoittava, strukturoitu MARAK-riskinarviointikysely. Yleensä juuri riskinarvion tehnyt ammattilainen tuo tapauksen kokoukseen. Myös asiakkaalla on mahdollisuus olla asiansa käsittelyssä läsnä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Lähisuhdeväkivallan tekijätyön tavoitteena on katkaista väkivaltainen käyttäytymismalli yksilötasolla, ja usein puhutaankin väkivallan ehkäisy- tai katkaisuhjelmista. Työskentely käynnistyy yleensä palveluohjauksena esimerkiksi sosiaalitoimen tai poliisin kontaktien kautta, mutta yhtä hyvin henkilö voi haakeutua tekijöille suunnattuun palveluun omatoimisesti, huolenaan oma väkivaltainen käyttäytyminen. (Hyvärinen & Hautamäki 2013, 14, 16; Aulaskoski ym. 2023, 16.)

Varsinkin palveluohjaustilanteissa, joissa viranomaisia tai muita tahoja on jo puuttunut perheessä tapahtuneeseen lähisuhdeväkivaltaan konfliktin ja hälytetyt avun vuoksi, kyse on kriisistä. Lähisuhdeväkivallan tultua ilmi osapuolten mielen täyttää usein häpeä, syyllisyys ja epäusko, kun ehkä pitkäänkin jatkunut väkivallan uhka ja väkivaltainen käyttäytyminen paljastuu eikä asiaa voi enää salata. Kriisivaiheessa lähisuhdeväkivallan tekijä ei kykene aloittamaan varsinaista muutostyöskentelyä ja sen edellytysten arvioiminenkin on ennenaikaista. Vaikka kontakti asiakkaaseen onkin tarkoituksenmukaista saada mahdollisimman nopeasti, alkutilanteessa on tärkeintä keskittyä kuulemaan asiakasta, vastaanottamaan kriisin aiheuttama tunneryöppy ja luomaan luottamusta, joka on perusedellytys motivaatiolle ja toimivalle yhteistyösuhteelle. On hyvin merkityksellistä, että työntekijä pystyy tekijän empaattiseen kohtaamiseen ja hyväksyntään väkivallan tuomittavuudesta huolimatta. (Aulaskoski ym. 2023, 21-22.)

Väkivallan katkaisuhjelmat perustuvat ajatukseen, että lähisuhdeväkivallan tekijä on yksin vastuussa väkivaltaisesta käytöksestään, väkivalta on tuomittavaa ja tekijän kanssa tehtävä työskentely tähtää väkivallattomuuteen. Karkeasti jaotellen tekijätyössä vahvistetaan asiakkaan sisäistä motivaatiota muutokseen ja uskoa hänen omiin kykyihinsä vaikuttaa omaan toimintaansa. Ilmiöön liittyvää informaatiota ei sovi väheksyä, sillä tekijällä oleva tieto lähisuhdeväkivallasta voi olla hyvin suppea eikä hän välttämättä tunnista kaikkea käyttämänsä väkivaltaa. Työskentelyn syventyessä tekijätyössä haetaan vaihtoehtoisia toimintamalleja tilanteisiin, joissa väkivalta on ollut aiemmin läsnä, eli asiakas opettelee konkreettisia keinoja väkivaltaisen käyttäytymisensä lopettamiseen. Tekijätyössä voidaan käyttää erilaisia kirjallisia ja visuaalisia työkaluja ja mittareita, joilla muutoksen etenemistä tai ajankohtaista väkivallan riskiä voidaan arvioida. (Hyvärinen & Hautamäki 2013, 14-15, 22; Aulaskoski ym. 2023, 28, 32-41.)

Tekijätöön aikana käytävä keskustelu ja tekijän puhe antavat työntekijälle kuvaa siitä, miten tekijä kokee käyttämänsä väkivallan ja toisaalta sen vaikutukset ja seuraukset kohteena oleviin läheisiin ja muihin ihmisiin. Heti alusta saakka on tärkeää tuoda esiin lakiin perustuva ilmoitusvelvollisuus koskien esimerkiksi samassa perheessä asuvia lapsia ja se, että tekijän kanssa tehtävän työn ohella myös muiden perheenjäsenten työskentely tahoillaan ja ammattilaisten keskinäinen tiedonvaihto ja verkostoyhteistyö lisäävät kokonaisuuturvallisuutta ja vähentävät osaltaan riskiä väkivallan uusiutumiseen perheessä. (Hyvärinen & Hautamäki 2013, 16-20, 23; Aulaskoski ym. 2023, 22-24, 27.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Väkivaltainen mieli parisuhteessa -opinnäytetyön tarkoitus on lähestyä parisuhdeväkivaltaa tutkivan ja selittävän videodokumentin avulla ja kuvata sen tuottaminen. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kolmannen sektorin henkilöstön ja alan opiskelijoiden ammatillista ymmärrystä ja valmiutta väkivaltatyössä toimiessa tai siihen valmistautuessa sekä tuoda syvyyttä ja uutta näkökulmaa yleiseen lähisuuhdeväkivaltakeskusteluun.

7 TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntynyt videodokumentti pohjautuu ja luottaa tekijänsä omaan tapaan kokea audiovisuaalinen oppimateriaali kiinnostavana ja sen asiasisältö useimmiten kirjallista materiaalia helpompina omaksua. Dokumenttielokuva erottuu massasta ja antaa yleensä muuta materiaalia monitasoisemman kokemuksen. Video tuo sisältöön lähes poikkeuksetta paperista tai sähköistä luentoversiota enemmän syvyyttä ja uskottavuutta. Digitaalinen videotiedosto on mediana nopea ja joustava käsitellä. Lisäksi tuotantotasoinen laatu on saavutettavissa aiempaa kevyemmällä ja helpommin liikuteltavammalla kalustolla. (Kero 2006, 40–41, 44–45.)

Väkivaltainen mieli parisuhteessa -videodokumentti käsittelee Suomessa tapahtuvaa ja koettavaa parisuhdeväkivaltaa eri teemoin ja näkökulmin. Dokumentti rakentuu asiantuntijahaastattelusta ja kerrotuista, todellisuuspohjaisista väkivaltakokemuksista.

7.1 Videoiden suunnittelu ja rakenne

Väkivaltainen mieli parisuhteessa -videodokumentin peruspilareina on kaksi erityyppistä lähestymistapaa, joiden tarkoitus on tukea ja tasapainottaa toisiinsa sekä antaa kontrastia, syvyyttä ja perspektiiviä käsiteltävään aiheeseen. Videodokumentin runkona ovat videohaastattelut, joissa väkivaltatyön asiantuntijat valottavat parisuhdeväkivaltaa eri näkökulmista. Toisena elementtinä toistuvat kokijoiden ja tekijöiden kerrotut tarinat parisuhdeväkivallan keskeltä ja sen ulkopuolelta koettuna. Haastattelut ja tarinat vuorottelevat videon rakenteen ja etenevän teeman mukaisesti.

Videodokumentin alkuosa kuvaa väkivaltaiseen parisuhteeseen ajautumista ja pohtii tekijöitä, jotka voivat altistaa parisuhteen väkivallalle. Videodokumentin keskiosa jatkaa parisuhdeväkivallan analysointia prosessina ja kuvaa ilmiöitä, joita väkivaltaisessa suhteessa toteutuu. Osiossa perehdytään väkivallan kaavamaisuuteen, kulkuun ja ennusteeseen parisuhteessa. Siinä tarkastellaan myös väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautumista ja elämää sen jälkeen. Päätösosa pohtii parisuhdeväkivallan välittömiä ja välillisiä vaikutuksia ihmiseen sekä antaa näkökulmia avun hakemiseen ja haasteisiin palveluverkostossa.

Videodokumentti on jaettu neljään jaksoon, jotta sen käyttö koulutusmateriaalina on helpompaa ja joustavampaa. Vaikka osiot ovat itsenäisesti katsottavissa, alkuperäinen järjestys on johdonmukaisin tapa edetä ja tutustua sisältöön. Dokumentin kokonaiskesto on noin 90 minuuttia.

7.2 Materiaalin keruu ja valinnat

Asiantuntijatieto ja -näkemykset parisuhdeväkivallasta opinnäytetyön toiminnallista osuutta varten kerättiin haastatteluin. Haastateltaviksi pyydyt asiantuntijat edustivat suomalaista lähisuuhdeväkivaltatyötä tekeviä ammattilaisia tai muita toimijoita, jotka kohtaavat työssään parisuhdeväkivaltaa tai sen vaikutuksia. Mukaan valikoitui kolme väkivaltatyön asiantuntijaa lähisuuhdeväkivaltat erityisistä palveluista sekä yksi rikosuhripäivystyksen toiminnanohjaaja ja yksi paripsykoterapeutti. Tiettyjä viranomaisia ei haastatteluihin pyynnöistä huolimatta saatu. Opinnäytetyöstä rajattiin jo suunnittelun alkuvaiheessa pois kokemusasiantuntijoiden autenttiset haastattelut osin eettisistäkin syistä, mutta heidän kokemuksensa saatiin näkyviin ja kuuluviin dramatisoitujen tarinoiden

muodossa. Nämä tarinat lainattiin opinnäytetyöhön järjestötoimijan avoimista julkaisuista mukaillen ja käsiteltävään teemaan sovittaen.

7.3 Videoiden toteutus

Videodokumenttia varten tuotettiin musiikkia lukuun ottamatta kaikki siihen päätynyt sisältö osana työtä. Videoon lisättiin autenttisten ja ennen julkaisemattomien asiantuntijahaastatteluiden lisäksi todellisuuspohjaista, näyteltyä äänimateriaalia ja sitä tukevaa kuvitteellista, näyteltyä kuvamateriaalia, tekijänoikeuden alaista musiikkia sekä työn aiheeseen ja dokumentin tekemiseen liittyvää informatiivista grafiikkaa. Edellä mainituista elementeistä koottiin ja editoitiin johdonmukaisesti rakentuva ja osin myös parisuhdeväkivallan rytmiä mukaileva kokonaisuus. Valmiudet videotyön toteuttamiseen perustuivat tekijän sivutoimeen ja pitkäaikaiseen harrastukseen. Videodokumentin tuottamiseen tarvittava tekninen kalusto ja ohjelmistot olivat joko tekijän omistuksessa tai niihin oli käyttöoikeus tai lisenssit.

7.3.1 Haastattelut ja niihin liittyvät kuvausjärjestelyt

Opinnäytetyöhön tuotetut haastattelut ovat videohaastatteluja, jotka kuvattiin ja äänitettiin tätä opinnäytetyötä varten. Kaikki haastattelut toteutettiin samalla rakenteella. Haastateltavan rooli haastattelussa oli parisuhde- tai lähisuhdeväkivaltatyön asiantuntija tai siihen rinnastettava ammattihenkilö, ja haastateltava toi opinnäytetyöhön omaa ammatillista asiantuntijuuttaan joko itsenäisesti tai työnantajansa edustajana.

Haastattelut toteutettiin vuoden 2023 aikana haastateltavien työpaikoilla videokuvaukseen soveltuvassa huoneessa tai tilassa tai vaihtoehtoisesti muussa ennalta sovitussa paikassa, joka oli sovellettavissa haastateltavan työtehtävään ja -aikaan. Mikäli haastateltavana oli useita saman organisaation työntekijöitä, tavoitteena oli toteuttaa haastattelut samana päivänä samoilla kuvausjärjestelyillä. Haastattelut pyrittiin toteuttamaan haastateltavien työaikaresurssien puitteissa.

Haastattelutila valittiin ja sen vapaasta käytöstä sovittiin siten, että kuvauskaluston sijoittelu oli mahdollista ja kuvausjärjestelyihin jäi riittävästi aikaa. Haastattelupaikan tilantarve oli noin 3 x 3 metriä, ja käytettävissä oleva verkkovirta

oli erityisen toivottava. Tilan valoisuudella tai valaistuksella ei ollut kuvauksen kannalta isoakaan merkitystä, mutta suuret ikkunat ilman pimennysmahdollisuutta olisivat saattaneet aiheuttaa haasteita, mikäli haastattelua olisi kuvattu kirkkaan päivänvalon aikaan. Kaikki haastattelutilan ulkopuolelta kantautunut melu liikenteestä kenkien kopinaan ja puheen sorinaan tallentui ääniraidalle, joten mahdollisimman hiljainen ympäristö edes haastattelun ajaksi oli toivottava. Haastatteluissa käytettiin erillistä kuvaustaustaa, ja sen takia haastatteluun sopi mikä tahansa kokonsa puolesta soveltuva tila tai isomman tilan osa ympäröivästä miljööstä riippumatta.

Haastattelutila tuli olla vapaana ja käytettävissä kuvausjärjestelyihin vähintään 1,5 tuntia ennen haastattelun alkua. Kunkin haastattelun alussa tarkistettiin yksilölliset kuvaustekniset säädöt ja kerrattiin haastattelun kulku. Varsinaiseen taltioitavaan haastatteluosuuteen tuli varata aikaa vähintään yksi tunti. Kaikki haastateltavat saivat ennen kuvausta tiedotteen, josta kävi ilmi haastattelun vaiheet, tekninen toteutus ja haastattelussa huomioitavat asiat. Samoilla kuvausjärjestelyillä toteutettavien peräkkäisten haastattelujen väliin tuli jäädä lyhyt tekninen tauko. Lisäksi oli oleellista huomioida, että haastattelutilan tuli olla vapaana vähintään yksi tunti varsinaisen haastattelun päätyttyä kuvausjärjestelyiden purkua varten. Yleisesti oli toivottavaa, että ennen haastatteluajan kohtaa kuvauspaikasta ja -järjestelyistä oli käyty lyhyt keskustelu puhelimitse, sähköpostitse tai paikan päällä ja niistä oli yhteinen, ymmärrettävä näkemys sujuvan toteutuksen varmistamiseksi.

7.3.2 Dramatisoidut tarinat

Dramatisoiduilla osuuksilla haluttiin tuoda videodokumenttiin parisuhdeväkivallan realistisuutta ja kosketuspintaa. Tähän käytettiin kahta rinnakkaista esitysmuotoa, jotka kietoutuivat osuuksissa toisiinsa. Parisuhdeväkivallan osapuolien konkreettinen ääni tuli videodokumentissa kuuluviin todellisuuspohjaisten kokija- ja tekijätarinoiden kautta. Kerrotut tarinat olivat näyttelijöiden lukemia, äänitettyjä parisuhdeväkivaltakuvauksia. Lukijat pyrittiin rekrytoimaan siten, että samaa ääntä käytettiin vain yhden kokijan tai tekijän tarinassa. Ääninäyttelijöillä oli mahdollisuus tutustua tarinoihin ja sisäistää niiden tunnelma ennen äänityksiä.

Kerrottujen tarinoiden lisäksi dramatisoituihin osuuksiin tuotettiin näyteltyä, kuvitustarkoitukseen käytettävää videomateriaalia, joka mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin myötäili kerrottuja tarinoita. Kuvituskuviissa henkilöt pyrittiin kuvaamaan anonyymeinä ja mahdollisimman tunnistamattomina. Kuvituskuvien ensisijainen tarkoitus oli tukea kerrottuja tarinoita ja lisätä tunnelman syvyyttä. Sekä kerrottujen tarinoiden äänitykset että kuvitukseen käytettävien, itse tuotettavien videoiden kuvaukset suoritettiin vuoden 2023 aikana ja niiden käytännön toteutuksesta aikatauluineen sovittiin näyttelijöiden kanssa yksilöllisesti.

7.3.3 Tekninen toteutus

Asiantuntijahaastatteluita varten eri kuvauspaikkoihin rakennettiin toisiaan vastaavat studiot, jotka valaistiin yhdenmukaisin keinovaloin. Haastattelut kuvattiin kahdella kameralla, kahdella eri kuvakulmalla ja kahdella eri polttovälillä staattisesti jalustoilta. Ääni tallennettiin erillisten mikrofoniin kautta audiotallentimeen ja yhdistettiin kuvaan myöhemmin editoinnissa. Haastattelut olivat teemahaastatteluita, joista lopulliseen tuotokseen päätyi vain haastateltavan kuva ja ääni.

Dramatisoitujen tarinoiden videot kuvattiin soveltuviissa lokaatioissa sekä sisällä että ulkona yhdellä kameralla. Kuvaaminen tapahtui käsivaralla tai käyttäen jalustaa tai vakaajaa. Ulkokuvissa käytettiin tarpeen mukaan myös dronekameraa. Valaistus toteutettiin sisäkuviissa keinovaloa ja ulkokuvissa luonnonvaloa käyttäen. Dramatisoitujen tarinoiden videomateriaali kuvattiin ilman ääntä. Näyttelijät äänittivät tarinoiden puheosuudet puhelimillaan omatoimisesti itselleen sopivana ajankohtana ja toimittivat ne sovitusti tekijälle editointia varten.

Sekä ääni että kuva tallentuivat ensi vaiheessa laitteiden muistikorteille, joilta ne siirrettiin tallennuksen jälkeen vaiheittain tunnisteella suojatulle kiintolevyille ja edelleen editointiohjelmaan. Valmis, editoitu videotyö julkaistiin MPEG4-formaatissa ja 16:9-kuvasuhteessa olevana 4K-kuvana ja sen ääniformaattina on yleisesti käytetty, pakattu MP3. Lopullinen versio jaksoineen on ladattu verkkokansioon ja linkki kansioista on lähetetty toimeksiantajan edustajalle.

7.4 Toiminnallisen osuuden arviointi

Asiantuntijahaastatteluissa oli jo ennalta melko selvät painopisteet johtuen kunkin haastateltavan omasta työhistoriasta ja työnkuvasta. Tekijän ohjaus tai rajaaminen siihen, mistä puhutaan kenenkin kanssa ja mikä on juuri kyseisen haastateltavan ominta tai tärkeintä aluetta, toteutui odotusten mukaan. Tässä auttoi huomattavasti myös se, että haastateltavat olivat tekijälle ennalta tuttuja työn tai opintoihin liittyvän syventävän harjoittelun kautta. Heistä jokainen oli vilpittömästi valmis tuomaan itselleen keskeisintä osaamistaan kaikkien hyödyksi. Ammattilaisuuden synnyttämää, syvää tietotaitoa tallentui kuvana ja äänenä valtava määrä, ja paljon hyvää, osin päällekkäistäkin sisältöä oli valitettavasti pakko karsia lopullisesta työstä.

Dramatisoiduissa tarinoissa itse todellisuuspohjaiset kertomukset valikoituivat mukaan lähinnä niiden osuvuuden ja soveltuvuuden mukaan. Näyttelijät olivat niin ikään opinnäytetyön tekijälle tuttuja, ja sekä ääniroolit että näyttelemisen kuvituskuvissa olivat melko helppoja ohjeistaa ja ohjata. Näyttelijät suhtautuivat näyttelemiseen ja rooleihinsa osana opinnäytetyötä myönteisellä uteliaisuudella, pyyteettömästi heittäytyen ja sisäistäen hyvin odotukset, joita vaativa ja herkkä aihe piti sisällään. Teeman vaikuttavuudesta yksilötasolla keskusteltiin, ja sitä arvioitiin, koska kertojan rooliin uppoutuminen tapahtui kaikilla yksin ääniraitoja nauhoittaessa.

Kehittämiskohteina käsikirjoituksen ja ohjauksen selkeämpi tarinallisuus sekä dramatisoitujen tarinoiden raakamateriaalin riittävä määrä olivat niitä, joihin on syytä panostaa tuotettaessa vastaavanlaisia videoita samalla konseptilla.

8 POHDINTA

Keskeisenä haasteena tässä opinnäytetyössä oli tuoda sen toiminnalliseen osuuteen varsinaisen asiasisällön lisäksi tunnelmia ja kaikuja väkivaltaisesta parisuhteesta, mutta koota silti tunteisiin vetoavasta aiheesta selittävä, puolueeton ja ennen kaikkea luotettava informaatiokokemus. Vaikka kokemus on subjektiivinen ja jää katsojan tulkittavaksi, työssä luotettiin tarinoiden merkityksellisyyteen juuri monitasoisuudessa ja syvyydessä.

Videotyön käyttäminen koulutusmateriaalina antoi eniten suuntaa sille, miten käsikirjoitus rakentui, mitkä asiat painottuivat ja missä kulki rajapinta muuhun lähisuhdeväkivaltaan. Mitä lähisuhdeväkivaltatyöhön orientoituessa on hyvä tietää tai palauttaa mieleen juuri parisuhdeväkivallasta? Miten luoda materiaalia, joka auttaisi vasta-alkajaa saamaan oleellisesta kiinni mutta voisi tempaista mukaansa myös lähisuhdeväkivaltatyötä tekevän ja jo kokemusta omaavan ammattilaisen?

Videotyön käsikirjoitusta laadittaessa osatavoitteena oli myös inhimillisyyden tavoittaminen. Niin asiantuntijahaastatteluiden kuin dramatisoitujen tarinoiden kohdalla tämä toteutui. Elävyys ja käytännönläheisyys ovat toivotusti läsnä. Aina jää puutteita ja osa hyvistä ideoista tai vaihtoehtoisista ratkaisuista hioutuu mielessä vasta, kun työ on jo julkaistu. Lopullinen arvio onnistumisesta jää luonnollisesti käyttäjille ja katsojille.

8.1 Opinnäytetyön eettisyys

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tekemisessä noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita sekä Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (ARENE ry) eettisiä suosituksia. Ohjeistuksen keskeisiä arvoja ovat rehellisyys, huolellisuus ja avoimuus. Tämän opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tekemisessä on noudatettu edellä mainittuja ohjeita ja suosituksia. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa monipuolinen, asiantuntijahaastatteluista rakentuva videodokumentti, jonka funktio on olla ensisijaisesti lähisuhdeväkivaltatyötä tekevien tai siihen orientoituvien opiskelijoiden ja ammattilaisten koulutusmateriaali. Opinnäytetyön tekijä on tutustunut aiheeseen oman työnsä, lisäkoulutuksen, opintoihin liittyvän syventävän harjoittelun ja aiheeseen liittyvien julkaisujen kautta. Opinnäytetyön rajaus ja rakenne ovat tekijän ja toimeksiantajan kesken yhteistyössä sovittuja. Käsiteltävä aihe on pyritty esittämään mitään osa-aluetta erikseen painottamatta tai pois jättämättä, ja puolueellisuutta tai mielipiteiden vaikutuksia aiheeseen liittyvissä sukupuoli- tai osallisuusrooleissa on pyritty kaikin tavoin välttämään. Tutkimuksessa tallennettu kuva- ja äänimateriaali on säilytetty ja hävitetty ohjeiden mukaisesti. Tutkittavia on informoitu avoimesti ja tarvittavat tutkimusluvut on hankittu. Eettinen ennakoarviointi ei ole ollut tarpeen. (Arene 2019, 14, 16, 18–22, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Suoraan tai välillisesti väkivaltatyössä toimivat asiantuntijahaastateltavat pyydettiin ja valittiin videodokumenttiin ensisijaisesti kuhunkin käsiteltävään aiheeseen sopivan asiantuntijuutensa perusteella, mutta myös videohaastattelun toteutettavuus vaikutti haastattelupyyntöihin. Osallistuminen videohaastatteluun ja -dokumenttiin oli vapaaehtoista, ja haastateltavilla oli mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa siihen milloin tahansa. Haastateltaville annettiin etukäteen toivotut teemat, ja heillä oli mahdollisuus rajata tai määritellä käsittelemäänsä aihesisältöä. Haastatteluissa jätettiin mahdollisuus ja tilaa myös suunnittelemattomasti esiin tulevalle aineistolle. Videoitua aineistoa käytettiin vain tähän opinnäytetyöhön ja sen leikkaaminen, käyttö tai käyttämättä jättäminen opinnäytetyön sisällä olivat sovitusti tekijän arvioitavissa. Haastateltavat olivat tietoisia opinnäytetyön toiminnallisen osuuden muodosta ja ulkoasusta sekä käytöstä julkisena koulutusmateriaalina ja esiintymisestään siinä tunnustettavina. Ennen osallistumistaan opinnäytetyöhön haastateltavat saivat luettavakseen tutkimustiedotteen (liite 1) ja tietosuojailmoituksen (liite 2) sekä tutkittavan suostumuksen (liite 3), joka haastateltavien tuli allekirjoittaa. Työsuhteessa olleiden haastateltavien työnantajilta haettiin asianmukaiset tutkimusluvat. Yksi haastateltava osallistui haastatteluun itsenäisenä ammattiharjoittajana. (Arene 2019, 18–19.)

Dramatisoiduilla, todellisuuspohjaisilla tarinoilla oli opinnäytetyössä perusteltu paikkansa, sillä ne toivat kuuluviin parisuhdeväkivallan osapuolien ääntä ja helpottaen konkreettisuudellaan ja vaikuttavuudellaan aiheeseen keskittymistä. Tarinoiden näyttelijät pyydettiin ja valittiin tekijän kontaktien perusteella, ja heille kerrottiin työn tarkoitus, videodokumentin rakenne ja tunnistamisen mahdollisuus tunteita herättävässä ja eettisesti herkässä aihepiirissä. Videodokumentissa on tuotu esille, että kerrotut ja kuvatut tarinat pohjautuvat autenttisiin väkivaltakokemuksiin mutta ovat näyttelijöiden esittämiä. (Arene 2019, 12, 18–19.)

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyönä tuotettavan videodokumentin haastatteluosuuksiin pyydettiin tekijän omien lähteiden ja saatujen suositusten perusteella lähisuhdeväkivaltatyössä tai sen tutkimuksessa toimivia ammattilaisia ensisijaisesti kuhunkin

osuuteen sopivan asiantuntijuutensa perusteella. Haastateltavien tavoitettavuus ja aikataulu, henkilökohtainen suostumus, tutkimuslupakäsittely ja videohaastatteluiden toteutettavuus kuvausjärjestelyineen vaikuttivat lopullisen kokonaisuuden syntymiseen. Haastateltavat saivat ennen haastatteluaan henkilökohtaisen tiedotteen, josta kävivät ilmi valmistautumiseen ja kuvausjärjestelyihin liittyvät asiat.

Haastatteluissa käytettiin teknistä suunnitelmaa, jonka avulla ne olivat toteutettavissa, toistettavissa ja käytettävissä tietyn teeman mukaisena haastateltavasta tai haastatteluympäristöstä riippumatta. Suunnitelma sisälsi määrittelyt haastatteluiden kuvausjärjestelyistä, teknisestä toteutuksesta ja lopullisen tuotoksen ulkoasusta. Suunnitelmalla pyrittiin luomaan tasavertaiset puitteet haastateltaville varsinaisessa haastattelutilanteessa ja toisaalta tasalaatuinen ulkoasu ja tunnistettavuus lopullisessa tuotoksessa. Lisäksi sen avulla voidaan toistaa myöhemmin mahdollinen jatko- tai rinnakkaistutkimus noudattaen samaa, yhtenäistä teemaa.

Oppimateriaaliksi tehtävä videodokumentti on digitaalinen media, joka on siirrettävissä helposti ja käytettävissä täysin samanlaisena yhä uudelleen. Tarvittaessa sen käyttöä voidaan laajentaa vaivatta nykyisen suunnitelman ulkopuolelle.

LÄHTEET

Anttila, L. 2019. Väkivallan raskas varjo. Äitien kertomuksia väkivaltaisesta parisuhteesta ja irrottautumisen hetkistä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63628/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201904262289.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 27.8.2022].

Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. PDF-dokumentti. Päivitetty 9.1.2020. Saatavissa: <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> [viitattu 30.10.2022].

Aulaskoski, T., Muukkonen, T., Toikka, V-M. & Kyllönen, K. (toim.) 2023. Turvallisille raiteille – lähisuhdeväkivallan katkaisuoehjelma. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Björninen, L. 2016. Henkilökohtaistumisesta muutosten vaatimiseen – Väkivaltaa kokeneen naisen kohtaamisen merkityksiä yhteiskunnallisille toimijoille. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61370/Bj%c3%b6rninen.Elina.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 22.1.2022].

Brandt, J. 2017. Teknologia vainon väylänä. Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201712221432> [viitattu 4.11.2021].

De Fresnes, T. 2018. 180 astetta: Kuka on paha? Lääketiede ei tunnista pahutta, mutta psykopatian merkit voivat näkyä aivoissa jo lapsena. Yle. WWW-dokumentti. Päivitetty 12.5.2018. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10200328> [viitattu 29.12.2021].

Ensi- ja turvakotien liitto. 2017. Seurusteluväkivalta jää helposti piiloon. WWW-dokumentti. Päivitetty 28.3.2017. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/seurusteluvakivalta-jaa-helposti-piiloon/> [viitattu 30.10.2022].

Ensi- ja turvakotien liitto. 2021. Tunnista väkivalta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/#avopalvelut1246-a579> [viitattu 4.11.2021].

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022a. Väkivallan monet muodot - Väkivallan kierre. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#vakivallan-kierre> [viitattu 15.9.2022].

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022b. Väkivallan monet muodot - Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#rikoslaki> [viitattu 30.10.2022].

F60 Persoonallisuushäiriöt s.a. HUS. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/Diagnoosi-tietohaku/F60-69/F60/Pages/default.aspx> [viitattu 8.2.2022].

Flinck, A. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana – Rikottu lemменmarja. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67636/951-44-6709-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 12.1.2022].

Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hautala, A. & Ojalehto, H. 2021. Pakottava kontrolli lähisuhdeväkivallan dynamiikassa. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64622/Hautala_Annina%3b%20Ojalehto_Henna.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 6.12.2021].

Hellsten, E. 2016. ”Kun mä lukitsen ulko-oven öisin, mä en lukitse vaaroja sen ulkopuolelle vaan lukitsen ne sisään” - Lähisuhdeväkivalta väkivallan kokijan blogikirjoituksissa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98911/GRADU-1462277810.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 22.1.2022].

Holappa, M. 2015. Väkivallan tyypilliset piirteet ja parisuhde. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62048/Holappa.Miia.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 10.6.2022].

Huha, M. 2021. Nuori ja väkivalta – väkivaltaista käyttäytymistä selittävät tekijät. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kandidaatintyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202103271516.pdf> [viitattu 4.2.2022].

Huttunen, M. 2018. Persoonallisuushäiriöt. Lääkärikirja Duodecim. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.11.2018. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00407> [viitattu 8.2.2022].

Hyvärinen, S. & Hautamäki, J. 2013. Katkaise väkivalta - Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaistaan palveluun. Ohjaus 10/2013. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110163/URN_ISBN_978-952-245-922-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 21.5.2024].

Hämäläinen, V-P. & Pietarinen, E. 2019. Yksi kuva näyttää karusti, miten suomalaiset eroavat ruotsalaisista rikoksissa – ”Ovat tavattoman onnekkaita saamaan Alkon arvonnassa rähinäviinapullon”. Yle. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.10.2019. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11030885> [Viitattu 23.1.2022].

Jegorow, S. 2021. Kun naisen rooli muuttui 60-luvulla, alettiin väitellä ehkäisystä, aborttioikeudesta ja päivähoidosta – Ketkä marssivat muutoksen etulinjassa, ketkä olivat vastahankaan? Yle. WWW-dokumentti. Päivitetty 16.11.2021. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/a/20-10001410> [viitattu 10.1.2021].

Kangasmäki, J. 2010. ”Se nyt vaan on tyhmää luottaa liikaa” - Asiantuntijoiden mallitarinat narsistien kumppaneista. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82090/gradu04689.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 17.1.2022].

Kero, H. 2006. Verkkovideo osana oppimateriaalia. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu- työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/11280/URN_NBN_fi_jyu-2006298.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 24.1.2022].

Keskinen, S. 2008. Näkyvissä ja näkymättömissä – Väkivalta perheammattilaisten työskentelyssä. Teoksessa Näre, S & Ronkainen, S. (toim.) Paljastettu intiimi – Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 311–343.

Koskelainen, M. & Stenberg, J-H. 2020. Mustasukkaisuudesta harhaluolisuushäiriöön: tunnistaminen ja väliintulot osana lähisuhdeväkivallan estämistä. *Duodecim* 136, 611–614. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/329539/duo15464.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 9.11.2021].

Kuuskorpi, T. 2021. Pahat mielessä – Tieteen näkökulmia pahuuteen. Helsinki: Siltala.

Liimatainen, M. & Rantaeskola, S. 2022. Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. Poliisihallitus. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://poliisi.fi/documents/25235045/33939256/Toiminnallinen-k%C3%A4sikirja-l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivaltaan-puuttumiseksi-ja+ennalta-est%C3%A4miseksi-v8.pdf/37a14bb7-e4fc-df1b-35ce-c3df75063e8b/Toiminnallinen-k%C3%A4sikirja-l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivaltaan-puuttumiseksi-ja+ennalta-est%C3%A4miseksi-v8.pdf?t=1648047132809> [viitattu 9.6.2022].

Lindqvist, R. 2009. Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19879/9789513935276.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 24.1.2022].

Lönnqvist, J., Henriksson, M, Marttunen, M. & Partanen, T. (toim.) 2021. Psykiatria. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä – naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 37–50.

Miessakit ry. 2019. Lähisuhdeväkivallan lopettamisessa huomioitavia seikkoja. WWW-dokumentti. Päivitetty 28.1.2019. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/kurssi/lahisuhdevakivaltakurssi-miessakit-ry/lahisuhdevakivallan-lopettamisessa-huomioitavia-tekijoita-miessakit-ry/> [viitattu 28.11.2021].

Mitä on aggressio? s.a. HUS. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/aggression-tunteen-omahoito/Pages/mita_on_aggressio.aspx#reaktiivinen [viitattu 15.9.2022].

Metso, R-M. 2018. Miksi se ei vain lähde? Väkivaltainen parisuhde ja miten siitä pääsee irti. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Naisten Linja. 2021. Väkivallan syklisyys ja muodot. Naisten Linja Suomessa ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot> [viitattu 9.11.2021].

Naisten Linja 2022. Väkivallasta toipuminen. Naisten Linja Suomessa ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://naistenlinja.fi/vakivallasta-toipuminen/> [viitattu 30.10.2022].

Nieminen, T. & Nokelainen, P. 2012. Pariterapian sopivuus parisuhdeväkivallan hoidossa: Tilannesidonnainen väkivalta ja intiimi terrorismi. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40433/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201211263075.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 28.11.2021].

Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa - EPRAS-hankkeen arviointi. Raportti nro 13/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 21.1.2022].

Nikupeteri, A. 2016. Vainottuna – eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 22.9.22].

Nipuli, S. 2020. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit : Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. PDF-dokumentti. Päivitetty 21.1.2020. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162012/STM_2019_55_Rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 30.10.2022].

Ojanen, J. 2018. Miten irtaudut ja selviydyt suhteestasi narsistiseen kumppaniin? Väestöliitto. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.10.2018. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/miten-irtaudut-ja-selviydyt-suhteestasi-narsistiseen-kumppaniin/> [viitattu 8.2.2022].

Parisuhteen kartoitus s.a. HUS. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/parisuhteen_omahoito/Pages/parisuhteen_kartoitus.aspx [viitattu 28.11.2021].

Perheväkivalta s.a. HUS. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ ja_vanhemmuus/perhetta_kuormittavat_tapahtumat/Pages/perhevakivalta.aspx [viitattu 31.1.2022].

Perheväkivaltaklinikka. 2022. Setlementti Tampere ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.perhevakivalta.fi/palvelut/> [viitattu 30.10.2022].

Perttu, S. 2013. Lähisuhdeväkivalta. Traumareaktiot ja traumatisoituminen. PowerPoint-esitys. PDF-dokumentti. Päivitetty 24.9.2013. Saatavissa: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwis5Lve7Lr0AhXjQuUKHVMcBWoQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fblogs.helsinki.fi%2Ffrutiiniksi%2Ffiles%2F2014%2F02%2FTraumareaktiot-ja-traumatisoituminen.pdf&usg=AOvVaw3iinNFzb8tFNcJBtoe85FV> [viitattu 28.11.2021].

Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä – naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 15–36.

Puro, T. 2021. Lapsuudessa perheen aikuisten väliselle parisuhdeväkivallalle altistumisen yhteys psyykkiseen oireiluun aikuisena. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/25030/1620710100438975663.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 27.8.2022].

Raunio, J. 2022. Väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemistä vaikeuttavat tekijät. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65147/Raunio_Janina_.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 30.10.2022].

Riski, T. & Viuhko, M. (toim.) 2022. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE). Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:7. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163902/STM_22_7_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 30.10.2022].

Saarinen, J. 2017. ”Pelko. Se on tunne jota ei kenellekään lapselle soisi.” - Vanhempien parisuhdeväkivallalle altistuneiden kokemuksia internetkeskusteluiden valossa. Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/136482/SaarinenJanni.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 13.12.2021].

Salmi, A. 2018. Parisuhteessa persoonallisuushäiriöisen kanssa. Väestöliitto. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.9.2018. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/parisuhteessa-persoonallisuushairioisen-kanssa/> [viitattu 8.2.2022].

Siltala, H., Hisasue, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-L. & Raitanen, J. 2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys- sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164292/VNTEAS_2022_52.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 27.8.2022].

Skaffari, P., Nikupeteri, A. & Laitinen, M. 2021. Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat parisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta. Lapin yliopisto. Tutkimusraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/Raportti-070921_yhteensovitetut-toimintamallit_valmis.pdf?x14354 [viitattu 29.10.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta> [viitattu 30.8.2021].

Stern, R. 2019. Manipulaatiosokeus – Huomaa harhauttaja ja saa takaisin oman elämäsi hallinta. Helsinki: Viisas Elämä Oy.

Taloudellinen väkivalta. 2021. Taloudellisen väkivallan muodot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://taloudellinenvakivalta.fi/taloudellisen-vakivallan-muodot/> [viitattu 4.11.2021].

Terveyskylä. 2018. Mitä on seksuaaliväkivalta? WWW-dokumentti. Päivitetty 29.5.2018. Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaaliv%C3%A4kivalta/mit%C3%A4-on-seksuaaliv%C3%A4kivalta> [viitattu 4.11.2021].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 18.10.2021].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Tasa-arvosanasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 18.1.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto> [viitattu 21.1.2022].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. MARAK – moniammatillinen riskinarviointi. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.2.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/marak-moniammatillinen-riskinarviointi> [viitattu 22.9.2022].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022c. Lähisuhdeväkivalta. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.1.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivalan-muodot/lahisuhdevakivalta> [viitattu 30.10.2022].

Tilastokeskus. 2020. Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,8 prosenttia naisia. WWW-dokumentti. Päivitetty 2.6.2020. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html [viitattu 30.8.2021].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). WWW-dokumentti. Päivitetty 7.7.2021. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiede-vilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk> [viitattu 30.10.2022].

Vaaranen, H. 2021. Mikä kumppanisi ominaisuuksista ennustaa henkistä väkivaltaa? Väestöliitto. PDF-dokumentti. Päivitetty 9.8.2021. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mika-ennustaa-henkista-vakivaltaa/> [viitattu 29.12.2021].

Väkivaltaa ei pidä sietää. 2021. Mielenterveyden keskusliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mtkl.fi/mika-askarruttaa/vakivalta/> [viitattu 4.11.2021].

Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/> [viitattu 29.1.2022].

Väkivalta satuttaa. 2022. MIELI Suomen mielenterveys ry. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.1.2022. Saatavissa: <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/vakivalta-satuttaa/> [viitattu 24.1.2022].

Väänänen, K. 2011. Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä – naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 109–132.

World Health Organization. 2002. World report on violence and health. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/50364/retrieve> [viitattu 6.11.2021].

XAMK. 2021a. Tietoa XAMKista. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/> [viitattu 14.9.2021].

XAMK. 2021b. XAMKin avainluvut. WWW-dokumentti Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/xamkin-avainluvut/#/0> [viitattu 14.9.2021].

XAMK. 2021c. Mikkelin kampus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/mikkelin-kampus/> [viitattu 14.9.2021].

XAMK. 2021d. Opetussuunnitelmat. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://opinto-opas.xamk.fi/index.php/fi> [viitattu 14.9.2021].

Pvm

Tutkimustiedote

Tämä dokumentti sisältää ohje- ja esimerkkitekstejä, joita voit muokata ja poistaa tapauskohtaisesti. Käytä mahdollisimman selkeitä ilmaisuja ja helposti ymmärrettävää kieltä. Huolehdi, että tiedot mahdollisissa tutkittavan suostumuksessa ja tietosuojaselosteessa ovat yhtenevät tutkimustiedotteen kanssa.

Kerromme tässä tutkimustiedotteessa tutkimuksesta, sen tavoitteista, toteutuksesta ja tulosten raportoinnista. <Liitteenä olevassa tietosuojaselosteessa kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä tässä tutkimuksessa> <mikäli tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja>. Yhteystietosi olemme saaneet <lisää mistä olet saanut yhteystiedot>.

Tutkimuksen tekijät

<Tutkijan ja tutkimuksesta vastaavan henkilön nimet, tittelit>

Xamk - Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, <yksikkö, katu, postinumero ja -toimipaikka>

Yhteyshenkilö tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä:

<Nimi, titteli>, Puh. +358 <XX XXX XXXX, sähköpostiosoite>

<Tutkimuksen nimi, aloitus- ja lopetuspäivämäärä ja rahoittaja>.

<Mahdollinen hankkeen nimi, johon tutkimus liittyy>

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydämme sinua osallistumaan <tutkimuksen nimi>. Tutkimuksen tarkoituksena on... <Kuvaa tutkimuksen tarkoitus ja tavoite lyhyesti. Kuvaa, millä perusteella tutkittava sopisi tutkimukseen ja tarpeen mukaan kuvaa mahdolliset valinta- ja/tai poissulkukriteerit.>

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana eikä siitä koidu sinulle kielteisiä seurauksia.

<Jos henkilötietojen käsittelyperuste on yleinen etu, valitse tämä> Sinulla on oikeus saada pääsy tietoihin, oikeus oikaista tietoja, oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä ja oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

<Jos henkilötietojen käsittelyperuste on tutkittavan suostumus valitse tämä> Sinulla on oikeus saada pääsy tietoihin, oikeus oikaista tietoja, oikeus tietojen poistamiseen (tietosuojasetus sisältää tutkimustarkoitukseen liittyvän erityisen poikkeuksen tähän liittyen), oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä ja oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (ei koske täysin manuaalista henkilötietojen käsittelyä). Keskeyttäessäsi tutkimuksen, keskeyttämiseen asti sinusta kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa. Peruuttaessasi suostumuksesi henkilötietojesi käsittelyyn, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja ei voida käsitellä osana tutkimusta, vaan ne tuhoetaan, mikäli niiden poistaminen aineistosta on mahdollista tai tiedot anonymisoidaan välittömästi peruuttamisen jälkeen, jolloin jo kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa. Anonymisoidut henkilötiedot eivät ole kohtuullisin keinoin tunnistettavissa annettujen tietojen perusteella tai tietoja muihin tietoihin yhdistämällä.

Pvm

<Alle 15-vuotiaalle tulee mainita myös, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, vaikka tutkimukseen olisikin huoltajan suostumus.>

Tutkimuksen kulku

<Kuvaa, mitä asioita tutkitaan, tutkimuksen kesto, kyselyyn vastaamisen kesto, tutkimuskäyntien lukumäärä ja kesto, tutkimuskäyntien sisältö ja tehtävät toimenpiteet.>

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt sekä haitat/riskit ja niihin varautuminen

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää... *<Kuvaa, mitä mahdollista hyötyä tutkimukseen osallistumisesta ei ole/on tutkittavalle. Kuvaa, mitä hyötyä tutkimuksesta on yhteiskunnalle ja yleisesti tieteelle. Kuvaa, mitä mahdollisia haittoja/riskejä/epämukavuuksia tutkimukseen osallistumisesta voi tutkittavalle olla ja miten niihin varaudutaan.>*

Tutkimusaineiston käsittely

<Kuvaa mahdollisimman tyhjentävästi aineistojen käsittely, säilytys, luovutus (tahot), arkistointi ja tuhoaminen sekä tutkimuksen aikana että tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Kuvaa tutkimusaineiston ja henkilötietojen käsittely ja se, käytetäänkö tutkimusaineistoa muualla kuin tässä tutkimuksessa ja avataanko aineistoa. Jos tutkimusaineistoa käytetään muussa kuin tutkimustarkoituksessa (esimerkiksi opetuksessa), kuvaa aineiston muu hyödyntäminen tässä. Tarpeen mukaan kerää suostumuksella suostumus aineistojen hyödyntämiseen.>

Tutkimustulokset ja niistä tiedottaminen

Tuloksista raportoidaan... *<Kuvaa missä tuloksista raportoidaan> <Kuvaa, mitä tietoja tutkittaville annetaan omista tai tutkimuksen tuloksista yleensä>. Kerro, voidaanko tutkittavat tunnistaa tuloksista/julkaisuista. Kerro, jos tutkittavat on tarkoitus tunnistaa tuloksista/julkaisuista. Kerro myös se, jos on tarkoitus julkaista vain luvan antaneiden henkilötietoja. <Henkilötietojen julkaisemisen tulee aina olla sekä tutkimuksellisesti että eettisesti perusteltua, esim. "Tutkimustuloksia ja kerättyä aineistoa voidaan käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa" tai kuvaa voidaanko tutkittavat tunnistaa tuloksista/julkaisuista.*

<Tutkittavien vakuutusturva>

<Mikäli tutkimukseesi osallistuvien henkilöiden vakuutuksista on olemassa erilliset sopimukset, täydennä tutkittavien vakuutusturvaa koskevat tiedot tähän.>

Tutkimuksen korvaukset tutkittavalle

<Esim. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.>

Tutkittavan oikeudet on kuvattu tietosuojaselosteessa ja tässä tiedotteessa.

Tutkijalle. Tutkimustiedote annetaan tutkittavalle. Kopio tutkimustiedotteesta jää tutkijan arkistoon. Mikäli tutkimuksen kohteena on alaikäinen, vanhemmille tai sosiaalityöntekijöille tms. annetaan tutkimustiedote sekä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Pvm

LIITTEET

<Mikäli henkilötietoja ei käsitellä>

LIITE: Eettinen suostumus osallistua tutkimukseen, jossa ei käsitellä henkilötietoja

<Mikäli henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on "yleinen etu". Pääasiallinen lomake TKI-toiminnassa.>

LIITE: Eettinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen

<Mikäli henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on "suostumus". Pääasiallinen lomake opinnäytetöissä.>

LIITE: Suostumus henkilötietojen käsittelyyn ja tutkimukseen osallistumiseen

<Mikäli käsitellään henkilötietoja>

LIITE: Tietosuojaseloste

Tietosuojailmoitus sovellettavaksi opiskelijoiden opinnäytetöihin

(Tietosuojalaki 2018/1050, EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2016/679)

Pyydämme sinua osallistumaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) opintoihin sisältyvään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Tämä tietosuojailmoitus kuvaa, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit myös halutessasi keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät tutkimuksen tai peruutat suostumuksen käsitellä henkilötietojasi, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan anonymisoida käyttäen osana tutkimusaineistoa.

<Tämä tietosuojailmoitus pohja sisältää ohjetekstiä lomakkeen täyttämiseen ja ne on korostettu keltaisella värillä. Ne kannattaa poistaa lopullisesta versiosta.>

1. Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Opiskelijan nimi

Sähköposti

Puhelinnumero

<Opinnäytetöissä rekisterinpitäjä on pääsääntöisesti opinnäytetyön tekijä eli opiskelija itse. Poikkeustapauksissa se voi olla myös organisaatio, joka määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, esim. opinnäytteen tilaajaorganisaatio.>

2. Opinnäytetyön aihe, kesto ja suorittajat

3. Mihin tarkoitukseen henkilötietojani kerätään ja käsitellään?

<Miksi henkilötietoja kerätään ja käsitellään? Kuvaa tähän tarkoitus niin, että osallistuja ymmärtää, mitä tarkoitusta varten hänen henkilötietojansa käsitellään.>

4. Millä perusteella henkilötietojani käsitellään opinnäytetyössä?

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella: tutkittavan suostumus

<Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste tulee tietosuoja-asetuksesta. Amk-tason opinnäytetyössä, niin alemmissa kuin ylemmissä, käsittelyperusteena on lähes poikkeuksetta tutkittavan suostumus. Käsittelyperuste voi olla myös yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus, jos tutkimus täyttää tieteellisen tutkimuksen määritelmän.>

5. Mitä tietoja minusta käsitellään?

<Lisää tähän kuvaus käsiteltävistä henkilötiedoista. Tässä kerrotaan ne tiedot tai tietotyypit, jotka tutkittavasta kerätään ja tallennetaan. Erittele yksilöintitiedot, esim. nimi, syntymäaika, osoitetiedot jne.>

<Käsitteletkö erityisiä henkilötietoryhmiä? Rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, geneettisten tai biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten, terveyttä, seksuaalista käyttäytymistä tai suuntautumista koskevat tiedot.>

6. Mistä lähteistä tietoni kerätään?

<Mistä henkilötiedot saadaan? Esim. Tutkittavalta itseltään kyselylomakkeen/haastattelun kautta, keräämällä tietoa verkkosivuilta yms.>

7. Luovutetaanko henkilötietojani kolmansille osapuolille?

<Jos kyllä, kirjoita mitä tietoja, kenelle ja millä perusteilla. Jos ei, kirjoita esim.: "Rekisteristä ei luovuteta tietoja kolmansille osapuolille".>

8. Käsitelläänkö tietojani EU:n tai ETA:n ulkopuolella?

<Luovutetaanko tietoja eteenpäin EU:n/ETA-alueen ulkopuolelle? Jos ei, kirjoita: "Ei käsitellä".>

Xamkissa käytetään tallennustilana Microsoft pilvipalveluita (Teams ja OneDrive). Microsoft käsittelee pääsääntöisesti tietoja EU/ETA-alueella ja alueellisissa tietokeskuksissa. Microsoft on sitoutunut toimimaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Microsoftin tietosuojalauseke on luettavissa osoitteesta: <https://privacy.microsoft.com/fi-FI/privacystatement>

9. Kuinka kauan henkilötietojani säilytetään?

<Kirjoita tähän, kuinka pitkään tietoja säilytetään. Esim. "Henkilötietoja säilytetään opinnäytetyön julkaisemisesta yhden kuukauden verran eteenpäin. Tämän jälkeen henkilötiedot hävitetään.">

10. Miten henkilötietoni suojataan?

<Kirjoita tähän ovatko henkilötiedot manuaalisessa muodossa vai sähköisessä muodossa, missä tiedot säilytetään ja miten suojataan (esim. suorien tunnistetietojen poistaminen analysointivaiheessa, tietojen suojaaminen käyttäjätunnuksen/salasanan taakse).>

11. Miten voin käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiani?

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa, johon voi ottaa yhteyttä on: Esim. rekisterinpitäjänä olevan opiskelijan nimi ja yhteystiedot.

a) Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

b) Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

c) Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

d) Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa.

e) Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

f) Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin ammattikorkeakoulu ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

12. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Xamkin tietosuojavastaavaan saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@xamk.fi

Suostumus henkilötietojen käsittelyyn ja tutkimukseen osallistumiseen

Tietosuojaselosteessa henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on "suostumus". Kyse ei ole tieteellisestä tutkimuksesta vaan esim. opinnäytetyöstä.

Tämä dokumentti sisältää ohje- ja esimerkkitekstejä, joita voit muokata ja poistaa tapauskohtaisesti.

<Tutkimuksen nimi>

<Tutkimuspaikka ja tutkimuksen toteuttaja>

Mikäli haluat peruuttaa suostumuksesi, *<miten suostumus peruutetaan ja kenelle (puhelin ja/tai sähköposti)>*.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja tietosuojaselosteen. Tutkimustiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta ja tietosuojailmoituksesta tarkemman kuvauksen tutkimuksen yhteydessä suoritettavasta henkilötietojen käsittelystä.

Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja sen toteutuksesta sekä tutkimuksen mahdollisista hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista. Ymmärrän, että voin keskeyttää osallistumiseni tai peruuttaa suostumukseni henkilötietojeni käsittelyyn koska tahansa syytä ilmoittamatta eikä siitä koidu minulle kielteisiä seurauksia. Olen tietoinen, että mikäli keskeytän tutkimuksen, keskeyttämiseen asti minusta kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa. Mikäli peruutan suostumukseni, minusta peruuttamiseen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja ei voida käsitellä osana tutkimusta, vaan ne tuhoataan, mikäli niiden poistaminen aineistosta on mahdollista tai tiedot anonymisoidaan välittömästi peruuttamisen jälkeen, jolloin jo kerättyä tutkimusaineistoa voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa. Anonymisoidut henkilötiedot eivät ole kohtuullisin keinoin tunnistettavissa annettujen tietojen perusteella tai tietoja muihin tietoihin yhdistämällä.

Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani tutkimustiedotteen, tietosuojaselosteen ja tämän suostumuksen tiedot, ja haluan osallistua tutkimukseen ja antaa suostumukseni henkilötietojeni käsittelyyn tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla. *<Voit pyytää suostumuksen myös sähköisesti, esim. ruudun rastittaminen verkkosivustolla on selkeä tahdonilmaisu. Mikäli käsittelet erityisiä henkilötietoryhmiä, tarvitset nimenomaisen suostumuksen, jonka voi antaa esim. allekirjoittamalla tämän kirjallisen suostumuksen.>*

Päiväys ja paikka

Tutkittavan allekirjoitus

Tutkittavan nimenselvennös

Tutkijalle. Tutkimuksen tekijä säilyttää alkuperäistä suostumusta tietoturvallisesti henkilötietojen käsittelyn ajan tutkijan omassa arkistossa. Kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle. Kun henkilötietojen käsittely on päättynyt, todisteet suostumuksen olemassaolosta tulee säilyttää vain niin kauan kuin on tarpeen oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi (esim. 1kk jälkeen opinnäytetyön julkistamisesta).